بايتۇرسىن ۇلى اقمەت.

الىپ-بي

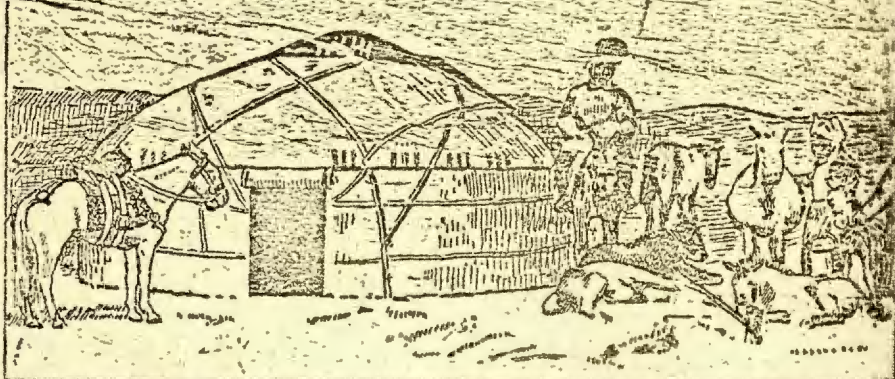

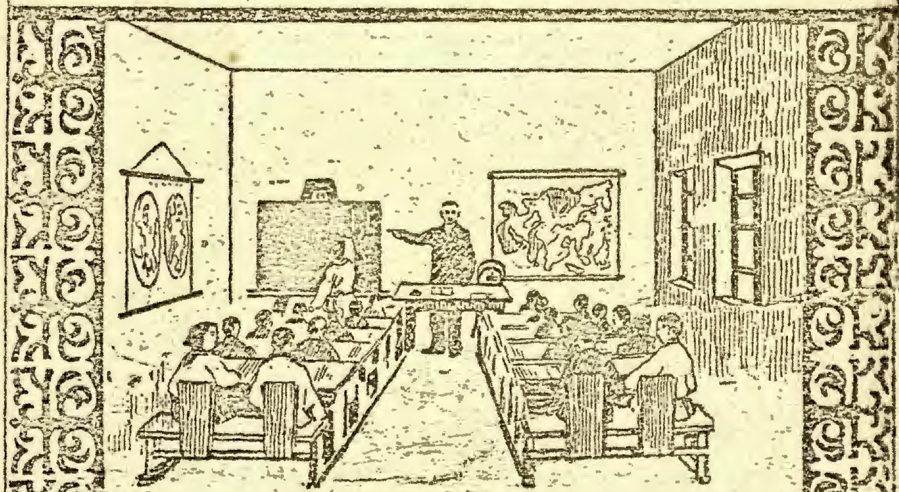

قازاقستان مەملەكەت باسپاسى
قىزىلوردا — 1926

Байтұрсын ұлы А.
Әліп-би. (Жаңа құрал) Қызыл-
Орда. 1926.-116 б.

494.3
Б2
Каз
С.Х.

قازاعستان مەملەكەت باسپاسىندا باسىلعان كىتاپتار.

1. الىپبي بالالار ٴۇشىن. باينۇرسىن ۇلىنىكى. امىرقان جولى مەن جاڭارتىلعان. 8-باسىلۋى
2. ٴتىل قۇرال I جىلدىق جاڭا ەملا مەن باسىلعان. . . . . . . بايتۇرسىن ۇلىنىكى 30 ٴتيىن
3. ٴتىل قۇرال II « « « سونىكى 65 ٴتيىن
4. ٴتىل قۇرال III « « « سونىكى 45 ٴتيىن
5. ... I جىلدىق دۋلات ۇلىنىكى 5 باسىلۋى 38 ٴتيىن
6. ەسەپ قۇرال ... « . . . 50 ٴتيىن
7. جازاتىلىس قۇرال ...
8. وقىۋ قۇرالى 4-5 ... بايتۇرسىن ۇلى شونان ۇلى . . 3 سوم
9. كوبەيتۋ كەستەسى . . . . 15 ٴتيىن
10. مەتىر ولشەۋلەرى . . . . 15 ٴتيىن
11. كەسىنبە الىپبي . . . .
12. جانۋارلار I بولىم دوسمۇقامەت ۇلى . . بىر سوم 20 ٴتيىن
13. « II بولىم « . . . . . بىر سوم
14. « III بولىم « . . . . . بىر سوم 18 ٴتيىن
15. تابيعات تانىۋ I « . . . . 1 — 20 ٴتيىن
16. سايasi مەكتەپتە ساۋات اشقىش بوزنەردىكى 1 — 55 ٴتيىن
17. پوزنەر كىتابىن تۇسىندىرگىش . . پ. بارلامۋب
18. ... قوزعالىسى پوكروۆسكي 1 — 80 ٴتيىن
19. ادەبيەت تانىتقىش باينۇرسىن ۇلى . . . . . باسىلىپ جاتىر.
20. ادەبيەت تاريقى اۋەز ۇلى . . . . . باسىلىپ جاتىر.
21. ەرەسەكتەر ٴۇشىن وقىۋ قۇرالى. شونان ۇلى . . .
22. وقىۋ قۇرالى I، II جىلدىق دۋلات ۇلىنىكى . . .
23. «تارتىنۋ» جۇماباي ۇلى . . . .
24. ەسەپتىك III، IV جىلدىق جالەن ۇلى قودجان ۇلى
25. «جاعرافيا» توقتىباي ۇلى . . . . 60 ٴتيىن.
26. «پيەر يىكە» ومار ۇلى ەلدەس . . . . . . 2 سوم.

قازاقستان ٴبىلىم ورداسى

جەر ٴجۇزىنىڭ ەڭبەكشىلەرى، بىرىگىڭدەر!

494.342
Б20

بايتۇرسىن ۇلى اقمەت.

ٴالىپ - ٴبي

(جاڭا قۇرال)

قازاقستان ٴبىلىم ورداسى
مەكتەپتە قولدانۋعا ۇيعارعان.

Байтурсунов А.

НОВЫЙ БУКВАРЬ
С РИСУНКАМИ.
(6-17тыс.)

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО К. С. С. Р.
КЗЫЛ-ОРДА. — — — — — — — 1926

117357

РК

22150

ГОС. БИБЛИОТЕКА
КазССР и. А. С. Пушкина

بالالارعا تارتىۋ .

بالالار، بۇل ـ جىل باسى دانالىقتا.
كەلىڭدەر، ءتۇسسەپ، بايقاپ قارالىق تا !
بۇ-جول مەن بارا جاتقان وزىڭدەي كوپ؛
سولاردى كورە تۇرا قالالىق با ؟

دانالىق ـ وشپەس جارىق، كەتپەس بايلىق .
جۇرىڭدەر! ىزدەپ تاۋىپ الالىق تا !

شعاربۇشى .

شىعارۋشىدان

ۋز گەرسەك، ەبىن رەسەيدە قالىڭ وقىتۋشىلار قولدانعان «تۇتە وقۋ» دەگەن دىبىس نەگىزدى ٴادىس ەكەندىگى ٴمالىم. بىردەن دىبىستاردى قوسىپ ٴسوز قىلىپ وقىعاندىقتان، بىردەن قارىپتاردى قوسىپ، ٴسوز قىلىپ جازعاندىقتان، ەجىك بەن قادىمشە وقۋدىڭ قا-سىندا بۇل ٴادىس انا ەۋرلىم تۇتە ەدى. سوندىقتان دا «تۇتە وقۋ» دەپ اتالىپ ەدى.

دىبىس ٴادىسى مەن قاتار، ونان ٴدۇر ٴسوز نەگىزدى، «تۇتاس وقۋ» ٴادىسى شىعسادا ونى جۇرت جاپپاي ۇستاي قويعان جوق ەدى.

وزگەرىستەن كەيىن ٴسوز نەگىزدى - «تۇتاس وقۋ» دەگەن ٴادىس ارتىق دەپ الداعى جۇرتتار سونى الۋ شاراسىنا كىرىسىپ جاتىر؛ ارتتاعى جۇرتتاردىڭ الۋعا شاماسى كەلمەي جاتىر: ۇيتكەنى-جاڭا ٴادىستى جۇمسقا ولجاڭا ٴادىستى بىلەتىن ادام، جاڭا جاعداي، قۇرال-سايمان كەرەك.

ارتتاعى جۇرتتىڭ ٴبىرى قازاق. باسقالار جاڭالانىپ جاتقانىن كورىپ، ٴبىزدە جاڭالانعىمىز كەلەدى، ٴبىراق، نە پايدا! كوڭىلىمىز نەلەگەن مەن قولىمىز جەتپەيدى. ىسكە جالعىز كوڭىل ەمەس، قول دا كەرەك. سوندىقتان جاڭالانامىز دەسەك تە، جاڭالىق بىزدەن ٴالى الىس جاتىر.

بۇل ٴالىپ - ٴبي كىتابى جاڭا ادىسكە كوشۋ جۇزىندەگى كوڭىل نەلەگى مەن قول قىسقالىعىن ٴبىر - بىرىنە جاناستىرىپ جاقىنداتۋ شاراسىن تابۋ تۇرىندە شىعارىلىپ تۇر. ۇيرەتۋ جاعىنان «دىبىس ٴادىسى» مەن «تۇتاس وقۋ» ٴادىسىنىڭ ەكەۋىنە بىردەي جارارلىعى كوزدەلدى؛ مازمۇن جاعىنان قازاق جاعدايىنا جاناستىرىلىپ، جاڭا پىراعرامشا (گۇۋس پىراعرامىنشا) بولۋى كوزدەلدى.

قازاقتان سۋرەتشى بولماعاندىقتان، قازاق تۇرمىسىنا بىلايىق دايار سۋرەتتەر تابىلماعاندىقتان، بۇل ٴالىپ ٴبي كىتابىندەگى سۋرەتتەر جاعىنان كەمشىلىك كوپ. ونىسى وڭدالا جاتار.

مۇعالىمدەردەن وتىنەتىنىمىز: بۇرىنعى «وقىۋ قۇرالى» مەن بۇل «جاڭا قۇرال» ەكەۋىنىڭ قايسىسى ۇيرەتۋگە جەڭىل؟ ەكىنشى سوز بەن ايتقاندا، قايسىسى مەن وقىتقاندا بالالار وقىۋ مەن جازىۋدى تەز ۇيرەنەدى؟ وسى جاعىنان تاجىريبە تۇيىلسە ەكەن. %90-ى قات بىلمەيتىن جۇرتقا وقىۋ مەن جازىۋدى وڭاي ۇيرەتەتىن الىپبي كىتابىنان ارتىعى جوق. اتى ادام استىڭ بابىمەن دامىنە قارامايدى. قازاق وقىۋ جاعىنان قانداي اشىعىپ وتىرعانىن تۇپىرلاپ مەكەمە الدىن تۇزدىرىپ، وقىيتىن ورىن تابا الماي جۇرگەن قازاق بالالارى كورسەتىپ وتىر. سول اشىعىپ وتىرعان قازاققا بابىن-دامىن كەلتىرىپ سوگىمرا بەرەتىن استىكنان، بابى، دامى كەم بولسا دا، ازىر بەرگەن استىڭ ارتىق. تاماقتى قارنى تويىپ قىراپ، قاناعاتتاعان كەزدە تالعايدى.

شىعارۋشى

21/X – 25
قىزىل وردا.

ز ا ر

ز ز ز ر ر	ا ا ا ا ز ز ز

از	ر	از	ز

ا ا	ر ر ر
از	ا

بۇل دىبىس ٴادىس جولىندا دا. تۇتاس ٴسوز
جولى مەن ۇيرەتۋگەدە — ەكەۋىنە بىردەي.

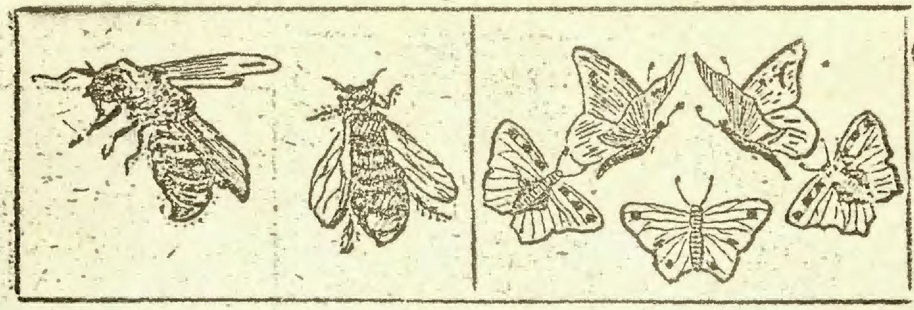

ارا از

ار. ارا. اراز.

از. ازا. ازار.

شىقانىن شىرپەدان جاساۋ (ورمەك ـ ەگىمەك)

ار	ارا	اراز
از	ازا	ازار

بۇلار بولىك ـ بولىك سىزىق بويى مەن كەسىلىپ قارتاشا ۇلەستىرىلەدى.

ار كىم وزىنە شىقانىن شىرپىدان (وتتىقتان) جاسايدى.

العانن جازنۋ ؛ (ەرنەك-ەكبەك)

ار	ارا	اراز
از	ازا	ازار

بۋلاردى دا بولەك-بولەك سىزىق بويى مەن كەسىپ، ەكى بالا، نەمەسە وداقتاسىپ ەكى جاق ۋش-ۋشتەن ۋلەسىپ الادى.

العانان كەيىن العان سوزدەرىنىڭ قارىپتارىن سانايدى.

قارىپ كوپ شىققان جاعى ۋپاي سالادى. ۋپاي تۋسكەن جاق ۋپاي سوزدەرىنىڭ ٴبارىن جازادى.

قارىپ ەش جاعىنا ارتىق شىقپاسا، ٴار قايسىسى العان سوزدەرىن جازادى.

ۋپاي سالعان جاق وجولى ٴبىر سوزدە جازبايدى.

ار	ارا	اراز
از	ازا	ازار

وسى التى سوزدى بولدك - بوله‌ك كه‌سكه‌ننه‌ن، كه‌يىن ه‌كه‌ۋ-ه‌كه‌ۋدن قوسىب قيسسندن كه‌لتىرىب بالالار سويله‌م جاساۋلارى كه‌ره‌ك. جاساعان سوي-له‌مده‌ردن جازىب وتىرادى. (ه‌كى-ه‌كده‌ن ارتىن-الدىن الماستىرىب، قوسىب، وسى سوزده‌رده‌ن وننان اسىۋ سويله‌م مه‌ن لدپه‌س جاساۋعا بولادى.

اقىل قات جا-اۋ

ار	اراز
ارز	ازار

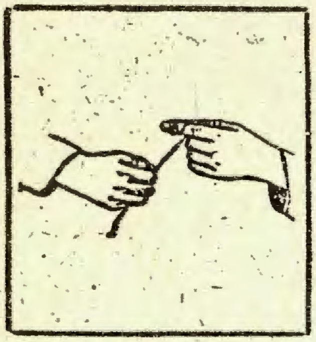

و

ور

ورا

وراز

ور.   ورا.   وراز.

وز.   وزار.   زوز.

وز وراز!
وراز وزار.
از وزار.

وراز، ورا!
وراز ورار.
از ورار.

•رمەك - •كبەلە

ور	ورا	وراز
وز	وزار	زور
از	ازار	اراز

بۇل توعىز سوزدەن:

1) الدىڭعى ىرەتشە سويلەمدەر جاساتىۋ.
2) جاڭىلتپاش جاساتىۋ.

سويلەمدەر، ماسەلەن:

ـوز، ورازا»	وراز وار.
ـوزاز، ورا»	وراز ورار.
ـوز، ورازا»	از وزار.
ـوزاز، وزا»	از ورار.
ـورا، ورازا»	
ـوراز، ورا»	

بۇلار ەكى سوزدەن قوسىب جاساعاندىعىسى. ەكى سوزدەن ەمەس، ءۇش سوزدەن قوسىب جاساۋعادا بولادى.

ماسەلەن:

«وراز، از ورا»	«وز، زور ورازا»
«از ورا، ورازا»	«وراز، از ورا»
«وراز از ورار.»	«از ور، ورازا»
«وراز از وزار.»	«وراز از زور.»
«زور وراز ورا»	«زور وراز، ورا»
«ورا، زور ورازا»	«ور، زور ورازا»
«زور وراز، وزا»	«زور وراز وزار.»

وسى سويلەمدەردەن جاڭىلتپاش جاساتۋعادا بولادى. ماسەلەن مىناۋ تومەندەگى سويلەمدەردى ءۇش قايتارا شابشاڭ - شابشاڭ ايتسا، جاڭىلتپاش بولىپ شىعادى.

1) زور وراز، ور ورازا! | 3) وراز ورار، از وزار.
2) ورا وراز، زور ورازا! | 4) وراز وزار، از مزار.

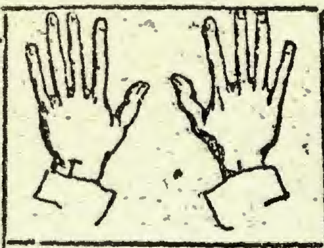

و ن

نان

نار

ووووو ووووو

||||| |||||

و ن و

و ن ا

نازار

ون. ونان. ونتان.

نار. نازار. ارزان.

ون نان. ون نان از.

ون نار. ون نار از.

وراز زور.

ونان نازار زور.

نار ارزان. ونان نان ارزان.

نان ارزان. نار ارزان.

ون	نان	نار
نازار	ارزان	ونان
از	زور	وراز

بۇلاردان: 1) سويلەم مەن الىپەس جاساتىۋ،
2) جاكىلتپاش جاساتىۋ.

سويلەم مەن لەپەس جاساۋ بۇرەتى الدىڭعىلارشاه جاكىلتپاشتى مىناۋ تومەندەگى سويلەمدەردى ٴبۇش قايتارا شابشاڭ ايتقىزىپ جاساۋعا بولادى.

1) نازار ناراز.
2) نان ارزان، نار ارزان.
3) نازار ناراز، نار ارزان.
4) نازار ناراز، نان ارزان.
5) ون نان ونان ارزان.
6) نازار نانار.
7) نانار نازار
8) نازار ازار، نار ازار.

اس

سونا سازان

اس. اسا. اسار. اسان. وسان
سان. سانا. سانار. سونار
اسان، سانا! وسان. ورا
اسان سانار. وسان ورار
اساننان وسان زور-
نان - اس.
ون - سان.
ون - ازسان.

ەرمەك ـ ەگبەك (ون زاتـ ـ ون ات)

	ارا			ارا وسان
	نان		سونا	نان سونا
	نار	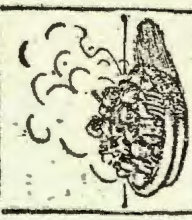	اس	نار اس
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	سان		سازان	سان سازان
			سابان	اسان سونار

مۇنى «ەرمەك ـ ەگبەكـكە» تۇرلەشە ايناالدىرىۋعا بولادى. ءبارىن باياناداق قاجەت ەمەس. مۇندا ءبىر ـ ەكى ءتۇرىنىڭ جوسپارىن كورسەتىپ وتەمىز.

1) زات سۇگىرەتتەرى تۇتاس تۇرادى. اتجازىۇ- لارى سىزىق بويى مەن بولەك - بولەك كە- سىلەدى. ولاي قارتاشا ۇلەستىرىلەدى. زاتتار اتتارى مەن جابىلادى. زاتى جوق تىدك اتىن ۇستاپ قالعان ەكەۋى ون سوزدى ۇلەسىپ الادىدا. جازىپ شىعادى.

2) زات سۇگىرەتى بارلارىن دا بولەك - بولەك كەسىپ السىپ. ولاردىدا ، زاتتارىن دا ۇلەستىرىپ . زاتى جوقتارمەن، اتى بار- زاتى جوق قاعاز شىققان ادامدارعا جازدىرىۇ. ارتىنان جابقانى اياقشى بولىپ. قاعاز ۇلەستىرەدى. باس - اياق كىتاپتا باسىلعان ىرەتىنە قاراي: ماسەلەن، 1- ىنشى ارا. 2-ىنشى نان. 3-ىنشى نار. . . . .

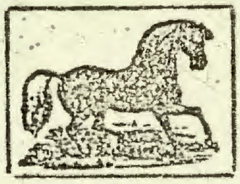

ات

اتا   اتان

تاتار   سارت

ات. اتا. اتان. تار. تارا.

تارات. وت. وتار. تاس.

تاستا. تاستار. تاتار. سات. ساتار.

تازا. تازار. تازارت.

اسات، ات وتتات!

وسان وتتاتار.

وسان، ات وتتات! ات وتتا.

اتا، ات تارات!

- اسات تاراتار.

اسات، ات تارات!

- ساتان تارار.

ساتان، ات تارا!

- ات تازا.

ورەك-كۇمەك.

ات	اتا	اتان	تارا
تارات	وتتار	وتتات	تاتار
تازا	تازارت	سارت	سات
ساتان	ساتار	اسات	سازان
سان	نار	وتتاتار	ارزان

بۋلاردان:

1) سويلەم جاساتىۋ. سويلەم جاساتىۋ ۋەتى الدىڭعىلارشا.

2) جاڭىلتپاش جاساتىۋ.

تومەندەگىدەي سويلەمدەر جاساتىپ، ۇش قايتارا شابشاڭ ايتقىزسا، جاڭىلتپاش بولىپ شىعادى.

1) اسات اس اسات.
2) اساتتار اس اساتار.
3) اسات، از اسات!
4) سارت، سازان تازارت!
5) سارت، سازان سات!
6) تاتار ات وتتاتار.
7) اسات اتام اس اساتار، اس اساتا از اساتار.

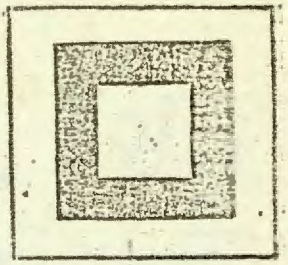

اق

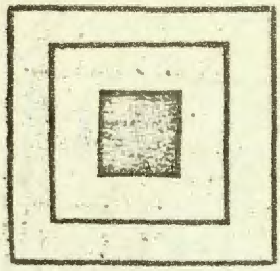

قارا

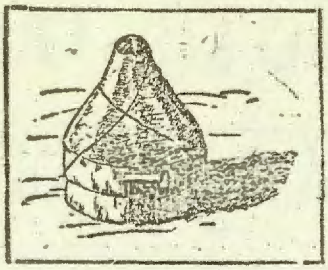

قوس

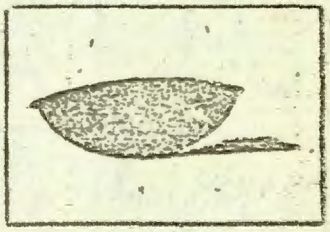

قازان

قاس

قاز. قازا. قازان. قازاق.
قون. قوناق. قوس. قوسار.
قوساق. قار. قارا. قاراس.
قارت. قاس. قاسقا. قاراقاس.

قارت، اسقا قارا! قاراقاس قوناققا
قازان اس!
- قازان قارا قوسىتا. قارا قاس قوناققا
قازان اسقان.
قوناقتا قوسار ات. اتتار وتتا.
قوناق قوسىتا توق. اتتار وتتا توق.

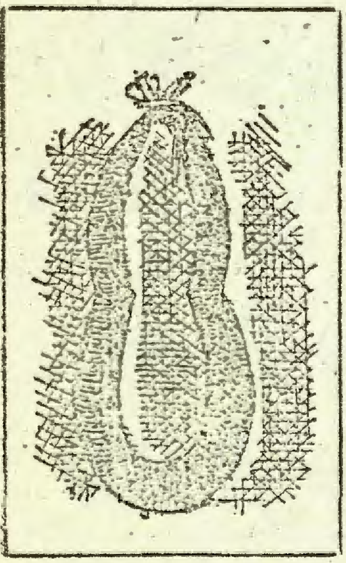

ى

تارى قاسىق قازى

قازی. قازىق. ساری. سارىق.

تاری. تازی. توری. ىق.

ىقتىن. ىس. ىستىق. سىن.

قىس قىسقا. قاراز. قالىق توق.

تاری - ازىق؛ قازی - ازىق؛

نان - ازىقتا قازىق.

قوناق از وتىرار، انىق سىنار.

قاز ارىق. قازی ارىق.

تازا ارىق. تازی ارىق.

قازی ارىق. قاز ارىق.

تازی ارىق. تازا ارىق.

سىن اتىنا زات اتى.

___ تۋرى	___ سارى
___ سىنىق	___ ىستىق
___ قىسىقا	___ ساسىق
___ قىزىق	___ قاتار

بۇلاردىڭ ءار قايسىسىنا ءبىر- بىردەن جازا بىلەتۇن وقىپ كەتكەن سوزدەرىنەن زات اتىن تابتىرىپ جازدىرىۋ.

جاتقاتابا الماسا، ارتىنداعى وتكەن ساباقتاردان قاراپ وسى سىن اتتارىنا ۇيلەسەتۇن ءسوز الىپ جازىۋ.

ازىق	قازىق	نان

وسى ءۇش ءسوزدىڭ بىرەۋىنىڭ اياعىن وزگەرتىپ ماقال جاساۋعا بولادى. قايسىسىنىڭ اياعىن قالاي وزگەرتىپ ماقال جاساۋعا بولادى؟

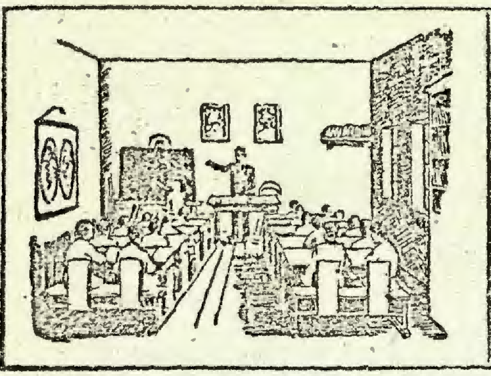 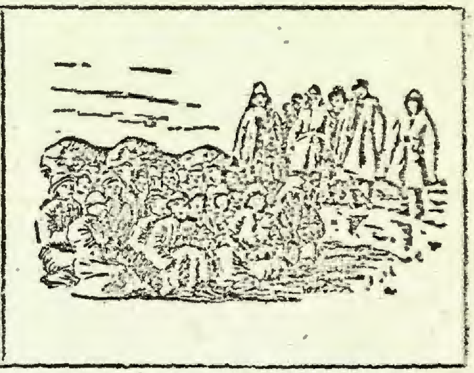

ثوب ساباق

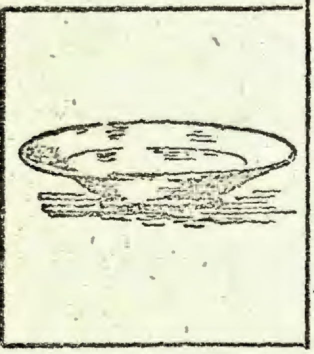 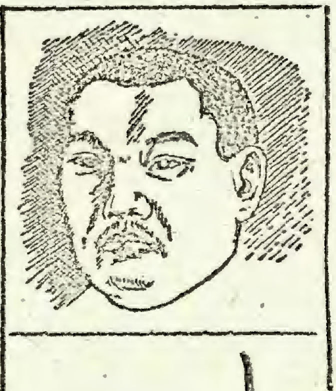

قاباق باس تاباق

ساب. سابا. ساباق. سابن.

تاب. تابا. تابان. تاباق.

ساباق توب قاباری تاقىر بىتى.

باسان، باستا!

قىر باسى توب.

توب تاب تار تىسى تاقىر بىتى.

توب باسى باز بقان.

توبتا وسان، قوسان، اسان،

نسان، وراز، نازار بار.

توبىقتى توقان بار، تار اقتى

توقبان بار، تابىن بوقان بار.

قاتىنان قارا قاس بار.

ونان باسقا وتىز-قىر نقتاب

قازاق بار،

ازاق ورىستان، سارتتان بار.

کم
تابقان جابادی،

	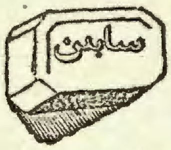	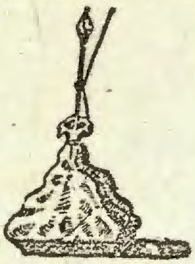
سیاب	سابن	سابا
تاب	تابا	تاباق
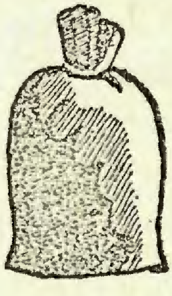		
قاب	قاقباق	قاقبان

بۇل توعىز زات- توعىز ات.

توعىز زاتتىڭ اتىن توعىز قاعازعا جازىب.

كورسەتكەن تۇردە سىزىق بويى مەن كەسىب توعىز

تاپادى؟

تاپياغان حازادى.

سابا	سابۇن	ساب
تاباق	تابا	تاب
قاقبان	قاقباق	قاب

بالاغا قارتاشا قاراماستان ۋلەسترەدى. پالەن سوز شىققانىمىز جاساۋىل بولامىز دەب ۋۋادەلەسەدى.

ماسەلەن «سات» دەگەن ٴسوز شىققانىمىز جاساۋىل بولايىق دەسە، سول ٴسوز شىققانى جاساۋىل بولىپ، ويىن باسقارادى.

توعىز ات جازىلعان قاعازداردى ارالاستىرىپ، بىرەۋدىن الىپ، قولىندا جۇمىپ تۇرىپ، «كىم تاپادى؟ تاپقان جابادى، تاپپاعان جازادى!» دەيدى.

پالەن ٴسوز دەپ ايتقان بالا تاپسا كىتاپتاعى زاتتى تاپىلعان اتىمەن جابادى.

ول مىندەتتەن قۇتىلادى.

ٴبىر تاپقانىنان كەيىن تاعى تاپقىسى كەلسە ايتۋعا ىقتىيارلى، ٴبىراق مىندەتتى ەمەس.

تاپپاسا، تاپا الماعان ٴسوزدى جازادى.

بۇعان توعىز بالاعا ەمەس، قانشا بالا بولسادا كىرىسىپ ويناي بەرەدى.

تەك ساباقتاس بولۋ شارت.

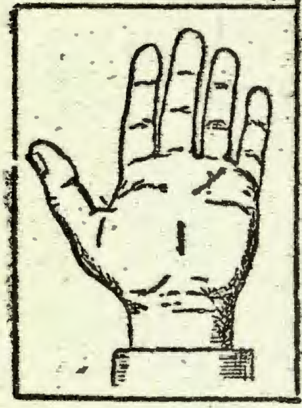

الا   ال   الاقان

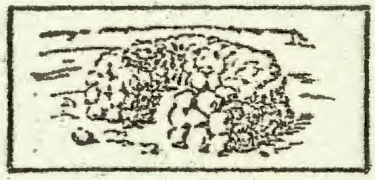

اقالا

بال. بالا. بالالار.

قالا. قالاق. قالتا.

الا. الاقاز. الاتازى.

ال، بالالار، اققالا سالالىق!
اسان قالاق السن. قار قازسن-
نازار قار تاسسن. وراز قار
قالاسن. قوسان قوناق بولسن-
بولاتقان اقساقال بولسن.
ول قوناق قاسنا وتىرسن،
ترستى قازان اسسن،
تاسقارا تاباق تارتسن-
اققالا استى بولسن!

كىم قابادى؟

		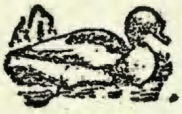
الا بوتا	الا ات	توری الا قاز
الاقان	بالا	بالىق
بالتا	قالتا	قالىب

مۆنىڭدا ىستەۋ ىرەتى الدىڭعىشا.

تابقان جابادى، تابياعان حازادى!

الابوتا	الا ات	تورى الاقاز
الاقان	بالا	بالىق
بالتا	قالتا	قالىب

117357

PK 22150

ГОС. БИБЛИОТЕКА
КазССР им. А. С. Пушкина
ИНВ. №

کم جاﺋﮑﻠﺘﭙﺎش جاسايدى؟

از	9	قايتا
قارا الا ات	تورى الاقاز	قار الادى

وسى تۇرعان التى بولدك سوزدەردەن ەكى
اۋىز جاكىلتپاش جاساڭۋ.
جاكىلتپاش جاساۋ ٴۇشىن بولەك-بولدك كەسىۋ
كەرەك.

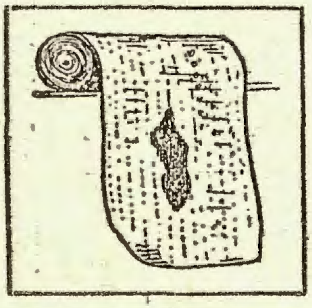

داق

وداق   دالا

اتباقىل،

مانا التى بالا و داقتاسىب اتباقىل اتتى.

اسان، وسان، قوسان دالا بالالارى

وداق بولدى.

وراز، نازار، نىسان قالا بالالارى

وداق بولدى.

ساقا سالىسىب، اساندار اتتى.

قوسان ساقانى اتىب التى اسىق الدى.

نازارلار اسىقسىز قالدى. اساندار دان

التى اسىق قاربز الدى.

قاقباقىل قاققاندا ونان دا نازارلار

قالدى.

قاتا وقىعان جاق قايتا وقىيدى.

التى بالا وداقتاسىب اتباقىل اتتى.
دالا بالالارى وداق بولدى،
قالا بالالارى وداق بولدى.
اساندار اتتى. التى اسىق الدى.
نازارلار اسىقسىز قالدى.
اساندار‌دان اسىق قارىز الدى.
قاقباقىلدان‌دا نازارلار قالدى.

وسى 8 سويلەم ءسوزدى 8 بالادان وداقتاسىپ، باسقە وقىيدى.

باستەرى قاتا شىعارىپ: شىعارعان جاق قايتا وقىپ. بالا باسىنا بىر سويلەم‌نەن وقىيدى.

ءبىرى قاتالاسسا، قاتاسى وداعىنىڭ بارىنە جۇعادى.

قاتالاسقان جاقتان بىرەۋى ءبۇتىن ماقالانى قاتاسىز وقىپ شىقسا، وداقتارىنىڭ قاتاسىنىڭ بارىن جۇۋادى.

ءار كىم وقىعان سويلەمىنەن قاتا شىعارسا، سويلەمىن قايتادان وقىيدى، تاعى قاتا وقىسا، تاعى قايتا وقىيدى، ەكى رەت وقىعاندا قاتاسىن تۇزەپ وقىپ الماسا، قاتا وجاقتىڭ مويىنىندا قالعانعا سانالادى.

ونى جۇۋىپ ءۇشىن وداقتارىنان بىرەۋ ءبۇتىن ماقالانى قاتاسىز وقىپ شىعىپ كەرەك.

ول قاتاسىز وقىپ الماسا، وزگەلەرى وقىپ كەرەك.

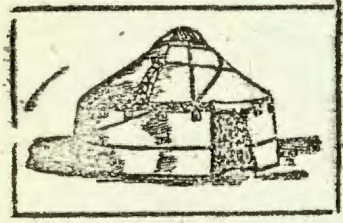

تاۋ   اۋ   وتاۋ

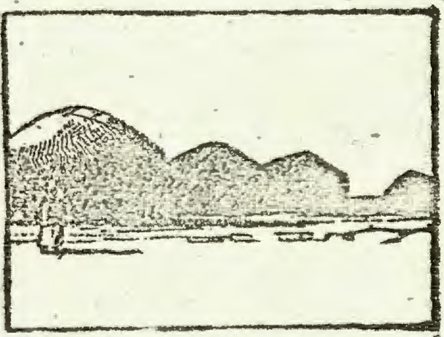 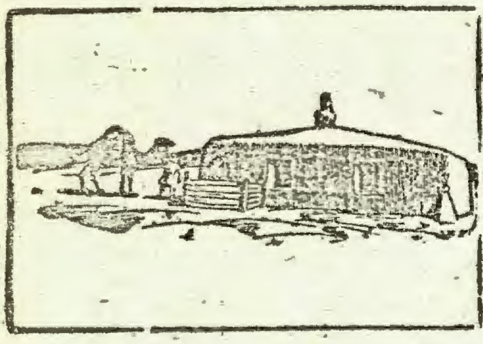

اۋىل   قىستاۋ

اۋ-اۋلاۋ. وت-وتاۋ. قىس-
قىستاۋ. باس-باستاۋ. ساۋ-
ساۋىق، ساۋلىق. بالىق اۋلاۋ.
اۋ قاراۋ. قىستاۋ قورىۋ.

بالىق اۋلاۋ.

اۋىل قىستاۋدان الىس وتىر دى.

وتاۋ بالىق اۋلاپ قىستاۋدا قالدى.

اۋىلدان اقان بالىقتا بار دى.

اۋ قارا دى.

بالىقتان 5 - 6 الدى.

بالىقتارىن قابىقا سالدى.

قابىنى ارقالاپ الدى.

ارقاسى ىلاس بولىپ قالدى.

مۋنىدا وداقتاستىپ باسكه وقىۋ.

تارتىبتەرى الدىڭعىشا.

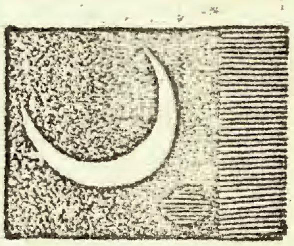

اي اينا اياق

تاي تايلاق قوي

تولىق اي. تازا اينا.

اساۋ تاي. نار تايلاق.
تال تاياق: سىرلى اياق.

بازار.

اۋىل قاسىندا قالا بار.
قالادا بازار بار.
بازاردا تالاي زات ساتىلادى.
تالاي زات الىنادى.
قازاقتار قوي-قوزى، تاي-
تايلاق ساتادى.
بازاردان ولار اياق-تاباق، اينا
تاراق سياقتى زاتتار الادى.
بايلار بازاردان البب، اۋىلدارىنا
ساتىپ پايدا قىلادى.

قايسىسن قايدا قويىۋ.

قازاقتار قوي - قوزى، تاي - تايلاق ساتادى.	اۋىل قاسىندا قالا بار.
بازاردا تالاي زات ساتىلادى؛ تالاي زات الىنادى.	قالادا بازار بار.

بۇ ٴتورت بولەك سويلەمدەردى ٴتورت بولىپ كەسكەننەن كەيىن سويلەۋ جوبەسى مەن ءالالارعا قويىسىپ بۇ.

قويا بىلگەنى قۇتىلادى، قويا المادى لىپ بەرگەننەن كەيىن جازادى.

ۇلاق ۇ ۇل

(بالا)

قۇلاق

ۇر. بۇر. تۇر. قۇر-قۇر.

قۇراق. سۇراق. ۇق. ۇقىق.

سوۋ. سوۋىق. سوۋات.
ۋلىۋ. سولىۋ. ۋلى. وۋلى.
سولى سوۋلى

اتتادا اقىل بار.

اساندا اتتى باسقا ۋراتۋن قىلىق باردى.
تانىس ورىسقا قوناتقا باراتۋن
بولدىق.
اۋىل اتتارىن ۋستاي باستادى.
اسان تايى ۋستاتپادى.
قۋر-قۋرلاپ قۋۋا-قۋۋا اسان
بولدىردى.
تايىنا ىزا بولىپ ۋرىسىپ، بىلاستاپ
وقىردى.
تايى ۋنسىنا قۋلاق اسپادى.

قايسىسىن قايدا قويدۇ؟

تايى ونسىنا قۇلاق اسبادى.	قۇر-قۇرلاب قۇۋا- قۇۋا اسان بولدىردى.
اۋىل ات ۋستاي باستادى.	تايىنا سزا بولىپ ۋرسىپ، بلا ستاىپە وتىردى.
اسان تايى ۋستاتباد .	

مۇىنكدا ستەتىۋ بۇەتى الدىكعىشا.

اش

شال   شاباق

اش شال. اق شاش.

شالاب — اس.

شاقشا — بدس.

شاباق — بالىق.

اش. شاق.

مىناۋ سورلى شال.
بويىنا ناززار سال.
ساقال-شاشى اق.
قايىراتى قايتقان شاق.
بالادان ادا.
قارادان تازا.
اۋقاتى-شاباق.
سوۋ سىنى-شالاب.
اياقتاشارىق.
قاتقان اش، ارىق.
شاباقتان، شالابتان
بولسىن با قارىق؟

قولاينا قاراي، قوس سويلەمەن قويۋ.

اۋقساتى - شاباق.	قاتقان اش، ارىق.
مىناۋ سورلى شال.	ساقال - شاشى اق.
قارادان تازا.	سۋۋ سىنى - شالاب
اياقتا شارىق.	بۋيىنا نازار سال!
قايراتتى قايتقان شاق.	بالادان ادا.

بۇلاردى ۇيقاسىنا قاراي قوس-قوستان قويىمىز.

اعاش

توعاي تورعاي

قارعا. تاعان. تارعاق.

قارلىعاش. ساندىعاش (بۇلبىل).

قستاۋ قاسى توعاي.
توعاي تولعان اعاش،
اعاشتا سايراعان ساندىعاش.
بۇتالاردا تورعاي.
سۇۋ بويىندا شۇۋلاعان شاعالا،
قىزعىش، بالشىقشى.
ۋلاردى اڭدىپ تالىقتاعان قارشىعا.
قۇستار داۋسى قوسىلعاننان
توعاي باسى ۋۇ-شۇۋ.
توعايدى ارالاپ، ايقايلاپ،
اسىر سالىپ، سايران قىپ،
اي تۇۋا اۋلعا قايتتىق.

قايسستن قايدا قويا سن؟

اعاشتا سايزاعان ساندىعاش.	توعساي تولـعان اغاش.
ولاردى اكدىب قالىقتاعان قارشىعا.	قستاۋ قاسى توعاي.
بوتالاردا تورعاي.	سۇۋ بويىندا شۇۋ-لاعان شاقالا، قىزعنش، بالشىقشى.

ستەتىۋ برەتى الدىڭعىلارشا.

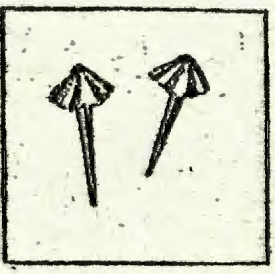

منق

قامس قارماق

قارماق سالۋ

مۇز تايعاق. تابانىما منق قاقتىم.
قارماقتى سايلاپ الدىم.

قارماق سالۇعا باردىم.

مۇزدى ويدىم. ويىق باسىنا قامىس
تاستادىم. وعان وتىردىم. قارماق
باسىنا ماي شانشتىم. قارماقتى سۋۇعا
سالاردا ايتاتۇن «ال، بالىق! ال،
بالىق! ال، اۋىزعا سال، بالىق!»،
ونى ايتتىم.

قارماقتى قوزعاب-قوزعاب قويىب
وتىرمىن. بالىقتار قارماقتى تارتىب-
تارتىب قالادى دا تاستايدى.
قارماقتى ۇزاعىراق تارتقان شاقتا
تارتىب قالدىم. قول باسىندايى

الابۇعا الدىم. تاعى سالدىم، تاعى
الدىم: تاعى سالدىم، تاعى الدىم.
تاس قارايعانشا ونشاقتى بالىق
الىپ تايتتىم.

جال جالاۋ جارلى

بلاج. موقتاج. جول.
جولاق. جوٴت. جوٴرت.
جاس. جاسا. جاساسن.
جاي. جايا. جاياۋ. جايداق.

جوٴ ماش.

جوٴماش جارلى بالاسى. جاسنان
جالداىسب تاماق اسىرايدى.
جوٴ ماشقا قوجاباي قوي
باقتىرادى.
قوجاباي قاتتى ادام. جاز
بولسا، جوٴماش جالاق-جالاق
بولىپ، قويدى جاياۋ باعادى. قىس
قويدا باعادى، وت دا جاعادى.

جاز قورادا قوي جانىندا جاتادى.

قىس جاس بىزاۋ، جاس قوزى

جانىنا جاتادى.

جۇماش جايىن ۋيلايتۇن جانى

اشىر جاقىنى جوق. قوجايىدان

قۇتىلار ىلاجى جوق.

تابارما ىلاج؟ جۇماش اقىلعا مۇقتاج.

جاياۋ قويشى ـ جاتقان قويشى.

(مۇنى كىم ايتقان؟ تاعى نە دەگەن؟ نەگە

ولاي ايتقان؟)

وڭ جاق　　سول جاق　　وڭ قول قايسى؟

جالاڭ باس　　جالاڭ اياق　　جالاڭاش

قالادا العاش بولعانىم سنول. قالا
جايىنا شور قاقبىن. شايعاقاتىپ السب.
قالانى قاراۋعا شىقتىم. قالانىڭ
تاۋىعى شۇ ۋلاپ، اربالارى
سالدىرلاپ جاتتى. قاقبالارىندا
قىزىل جالاۋ. ازىراق تۇرعان سوڭ-
اق ايرىقشا مىنادا ي سالدىرى دى
قولاعىم شالدى:

«تات-تىرا-راتتام، تات-تىرا-
راتتام، تات-تىرا-راتتام، تات
تات تام». ونىڭ ارجاعىندا جىرلاعان
بالالار داۋسى شىعا باستادى.
ماناعى سالدىر دا، جىرلاعان داۋسى دا

جاۋىنداعان سايىن زورايدى. قالانى
جاڭعىر ىقتىر دى.
قاراسام جالاڭ اياق، جالاڭ باس،
قول-بوربايى جالاڭاش بلعي جاس
بالالار. قولدارىندا قىزىل جالاۋ،
الدارىندا قىزىل تۋ. بارابان قاعىپ
جىر جىرلاپ بارا جاتىر. ماناعى
ايرىقشا سالدىر بارابانىنىڭ سالدىرى
بولىپ شىقتى.
الڭ-تاڭ بولىپ ازىراق تۇردىم.
سونان سوڭ قابىرعالاپ قالماستان
قالادان شىعارىپ سالىپ قايتتىم.

ماقال. بلعي قويشى بولساڭدار، قۇل بولارسىڭ؛
بلعي تويشى بولساڭدار، قۇۋ بولارسىڭ.
(قۇۋ كەدەي ماعاناسىندا).

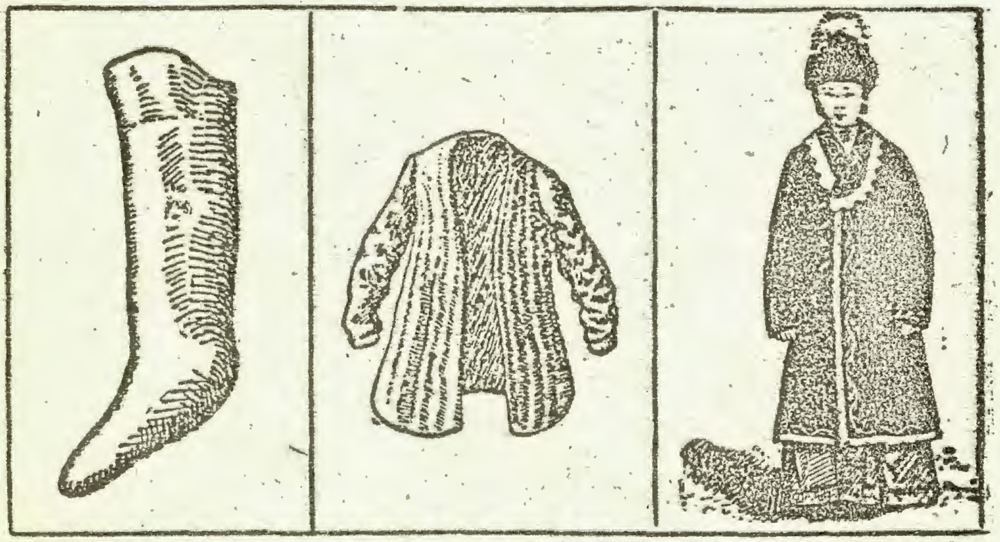

اپا شاپان بايپاق

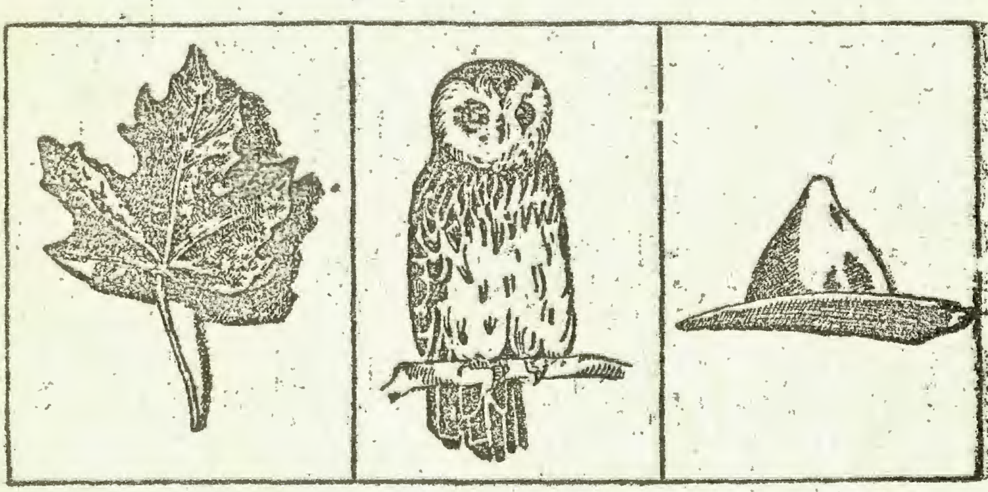

قالپاق جاپالاق جاپىراق

وبا-وپا. شابان-شاپان.
ساباق-ساپاق.
سابار-ساپار. سابىر-ساپىر.

اقشاقار.

شولپان ۇيقىسى قانىب ويانىدى. قويعان ورنىنان بايپاعىن تاۋىب الدى. قاپتال شاپانىن جامىلدى. تىسقا سىقسا، دالادا جاپالاقتاب جاۋىب جاتقان قار.

اۋىل ايىنالاسى اپپاق. قورا-شىلقىلداعان باتپاق. اعاش باستارىندا اق جاپىراق جابقان. شولپانىنىڭ قوسپاق تايلاعى قوستى ىقتاب تۇر.

شولپان وعان شوقپست جاپتمردی.

شایدان سوك شولپان ساباتقا

بارىۋعا جیینا باستادی. اپاسی

شولپانعا، قالپاعىن تاستاتسب، جلى

وراماال تارتتى.

شولپان ساباقتان قایتقاندا جولندا

بلعمی قاراتـقان، اعمزباق*) وینااعان

بالالار ۇشىرادی.

---

*) اعمزباقتی وراك جاعی جلماك دەیدی.

ە

مەن

ەر

سەن

مەن تۇرمەن. مەن وتيرمەن.

سەن تۇرسەن. سەن وتيرسەن.

ول تۇر. ول وتير.

مەن تۆردىم. مەن وتىردىم.
سەن تۆردىڭ. سەن وتىردىڭ.
ول تۆردى. ول وتىردى.

تاڭەرتەڭ.

مەن ەرتە جاتىپ، ەرتە ويانداسىم.
ويانىپ ازىراق جاتقان سوڭ،
تەردزە اعارىپ، جارىق بولا باستادى.
قوناقتاردا ەرتە ويانعان بولار.
تاڭ اتىسى مەن تۆرىپ بەت-
قولدارىن جۇۋدى. اتتارىن سۇۋارىپ
ەرتتەپ قويدى. اپام تۆرىپ
ساماۋرىن قويدى.
شايدان سوڭ قوش ايتىسىپ،
قوناقتار اتتاندى.

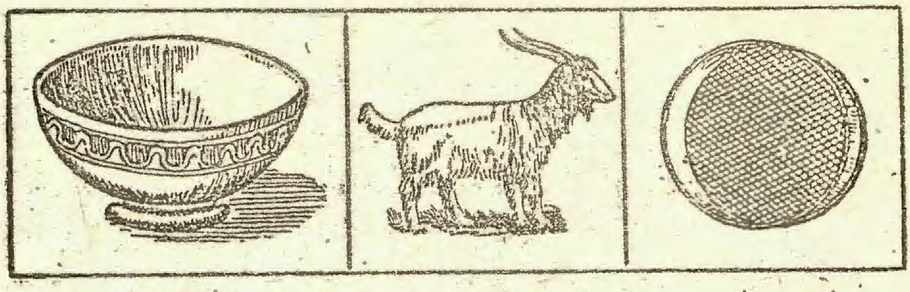

ەلەك تەكە كەسە

ەلەك، شەلەك، كەسە-
ىدىس. ەسەك، تەكە،
سەركە-مال. شەشەك-
اۋرۋ. تەرەك-اعاش.

تەكە مەن سەركە.

تابىن تايقار بايدىڭ اۋلى سىبايى
بولدى. ول اۋلىدىڭ قويىندا
تەكەدە، سەركەدە بار ەبەن. مەن
تەكەدەن قورقامىن سەركەدەن

قورقبايمىن: ازبانىنان قورقبايمىن،
قوشقاردان قورقامىن.

بەس التى بالا سوۋعا شومىلا
باردىق. تايقار بايدىڭ قويى سوۋ
باسىندا جاتىر ەكەن. سەركە جاردى
جاعالاپ، سوۋاتقا كەلە جاتتى.
سوۋات باسىندا تەبە جاتىر ەكەن.
تەكە تەك تۇراما؟ تۇرا سالا ۋمتىلدى.
سەركەدە قاشپاي تۇرىپ الدى.
سارت-سۇرت قاعىسىپ قالعان
كەزدە، تەكە ارتىنداعى سوۋعا
قۇلادى. سەركە سوۋاتقا قاراي
كەتە باردى.

جاڭىلتپاش. باي تايقارباي. قويىڭدى اق شاعىلعا
جاي، تايقارباي! (تۇس قايتارا شاپشاڭ ايتۋ).

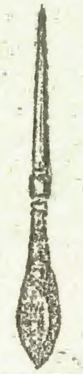

ءى

ءىرى

ءىز ءبىز

ءبىزدىكى.

ءبىزدىكى ادام جاعىنان جارلى
ەمەس. ءبىراق جۇمىسكەرىمىز
از. ءبىز ءىرىلى-ۇۋاقتى جەتى
جانبىز: باپام، اپام، ەكى اعام،
ءبىر ءىنىم، ەكى قارىنداسىم بار.
ءبىز اعام اۋرشۋلى. جۇمىسقا
جارامايدى. ءبىزدى اسىرايتۇن

باپام مەن ٴبىر اعام عانا. قىسى-جازى
ەكەۋ ىندە دامىل جوق.

قىس كىرە ايدايدى. جاز بولسا
كوكتەم كەزىندە سابان ايدايدى.
تەزەك ىيلەيدى؛ ونان كەيىن پىشەن
مەن وراق جۇمىسى نەلەدى. ول
بىتكەنشە قورا-قوبىسى وڭدايتۇن
كەز بولىپ قالادى. قىستاۋعا
قونعانشا سونى مەن بولادى.

بۇل جىل بويى ىستەيتۇن ٴبىرى
جۇمىستارى عانا. وساق جۇمىستارى
تولىپ جاتىر.

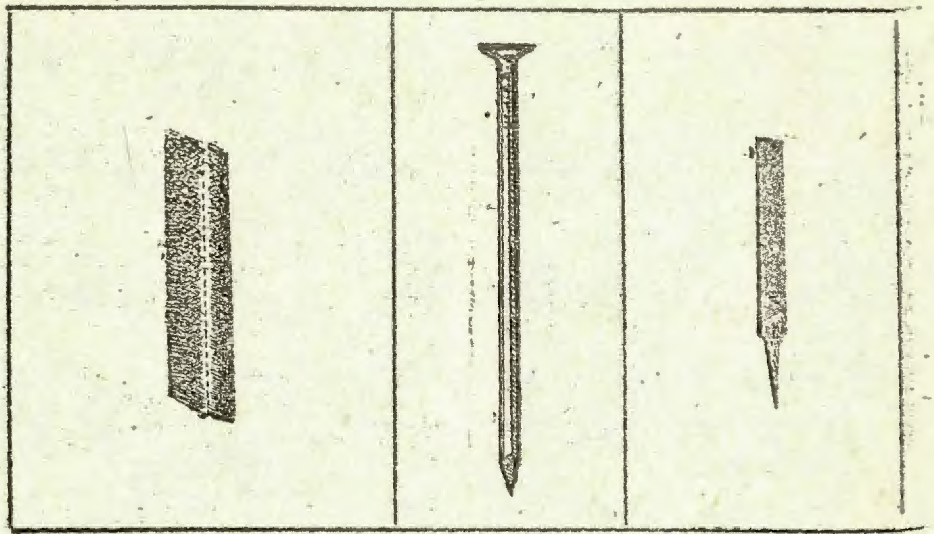

ٴەگەۋ شەگە تەسكىش

تىگىن.

ەتىگىم توزىپ، كيىۋدەن قالدى.
باپام تىگىن تىگىۋگە ەرىش ەتىكشىنى
الدىردى.

قوبدىيىن قولتىعىنا قىسىپ،
شاي ٴىشىپ جاتقاندا ەرىش

كەلدى. اپام كەبەجەدەن بىلعارىنى
الىپ، ەتىكشىنىڭ الدىنا تاستادى.
ەتىكشى بىلعارىدان كەرەگىن
كەسىپ-كەسىپ الدى. شىلابىشىنعا
سۇۋقۇيىپ كەسىپ العانىن سوعان
سالدى. سۇۋعا مالشىپ-مالشىپ
الدى دا كيىز استىنا تىعىپ قويدى.
اپام تارامىس ەستى.
ەتىكشى ەگەۋىن الىپ ٴبىزىن ەگەدى.
سونان سوڭ تىگۋگە كىرىستى.
تىگىسىن بولعانىنان كەيىن
شەگەلەيتۇن جەرلەرىن شەگەلەدى.
ەتىگىم كەشكە دايار بولدى.
باپام تىگىنشىگە ەكى سوم بەردى.

ٶ

ٶت

ٶر تۇلكى

ۇتتە تۇلكى ۇرەدى دەيدى.

كۇزەت،

كۇزگە تايانعان كەز، ٴتۇن سالقىن.
ي جارىق. قىزىل-بوزبالا التى باقان
ٴتۇرىب، قويى كۇزەتىب وىناب
ٴجۇردى. مەن دە باسقا بالالار مەن
بىرگە سوندا وىناب ٴجۇردىم.

ٴبىر مەزگىلدە قوي دىر.....
ەتە قالدى. يىتتەر ٴۇرىپ، ادامدار
ايتاقتاپ، قويعا جۇگىرىپ كەلە جاتىر.
بىرگە قاراي ۇرككەن قوي باسىپ
كەتە جازدادى. ٴۇپ-ۇلكەن ٴبىر
قاسقىر قاسىنداعى ٴبىر قويدى
تارتىپ قالدى دا كەتە باردى.
يىتتەر ٴۇرىپ، ادامدار ايتاقتاپ،
شۋلاۋمەن قالا بەردى.

قويلار ۇيلىعىپ جاتىپ ماڭىراي
بەردى. قويشى بارىپ، قاسقىر
تارتقان قارا قويدى الىپ كەلىپ،
ٴۇيدىڭ جانىنا بايلاپ قويدى.

ماقال. قوتتى قوناق كەلسە، قوي ەگىز تابادى؛ قوتسىز قوناق كەلسە، قويعا قاسقىر شابادى.

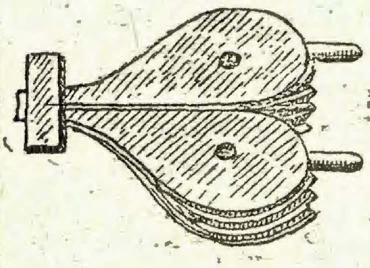

ءو

ءور

ءورىم كورىك

ءۇت- ءوت. ءۇر- ءور.

جۇگەن جۇمىسى.

باپام جۇگەنى توزىب جاڭا جۇگەن ىستەتبەك بولدى.

باپامنىڭ ىيلەگەن قايىسى باردى.

سول قايىستى الىب تۇيىنشىكە باردىق.

ٴتۇ يىنشى قامشى ٴورىب وتىر
ەكەن. ٴورمەن ٴبىتىرىب، توبشىلاب،
جاتقان مەزگىلدە كەلدىك. باپام
قارادى دا سەگىز تاسبادان ٴورىب
جاتىر ەكەنىن دەدى.

ٴتۇ يىنشى قايىستى كورىب،
ٴبىر جۇگەن شىعارلىق ەكەن،
سوۇۋلىق كەرەك دەدى.

سوۇۋلىق سوقتىرىۋعا ۇستاعا
باردىق. **ٴتوس، كورىك،**
قىسقاش دەگەندەردى سوندا
كوردىم.

ۇستا كومىر كەلتىر، سوعىب
بەرەيىن دەدى.

ٴا

ٴابىش

اكەسى اجەسى

سونار.

وقىۋ توقتالىپ، ٴابىش ون بەس
كۇن دەم الىسقا كەلدى. ٴبىر كۇنى
مەن ابىشتىكىنە بارىپ قوندىم.

ابىشتىڭ اكەسى اڭ اۋلايتۇن.
تازىسى، بۇركىتى بولاتۇن. تاڭ
سارىنەن تىسقا شىعىپ كەلدى دە.

بۇلاي دەپ جازدىم:

قادىرلى قاتىش اپاتاي!

مەن قارىپتىڭ ٴبارىن تانىيمىن. قانداي ٴسوز بولسادا وقىيمىن. جازۋىم قانداي ەكەنىن وسى قاتتان بايقارسىز.

مۇعالىم كوپ وقىپ، كوپ جازىڭدار، كوزدەرىڭە قانىقسىن، قولدارىڭ جاتتىعادى دەيدى.

مەن سۇگىرەتتى دە ٴتاۋىر سالامىن. بوياۋىم تاۋسىلىپ كەلەدى. بوياۋ الىپ بەرسەڭىز ەكەن.

اقىش.

ٴۇتىڭ 2-سى.

---

1) جۇمباق. ٴتيي دەسەم، تيمەيدى؛
تيمە دەسەم، تيەدى.

2) جۇمباق. ٴۇش باتىر قولدارىندا الدى نايزا.
سۇۋ ٴىشىپ ٴبىر شۇقىردان قىلدى قايلا.
نايزامەن قار ۇستىنە سۇۋدى شاشىپ.
ادامدار سول سۇۋىنان الدى پايدا.

«مناۋ قارپتاردىڭ باستان - اياق نرەتى مەن تۇرعانى. بۇل «قارپ نرەتى» دەپ اتالادى. قارپتاردى تۇگەل ايتىۋ كەرەك بولعان كەزدە، وسى نرەتى مەن ايتاسىندار. قارپتى نرەتتى ورنىنان تابىۋ كەرەك بولعان كەزدەدە وسى نرەتى مەن ىزدەيسىندەر» دەدى.

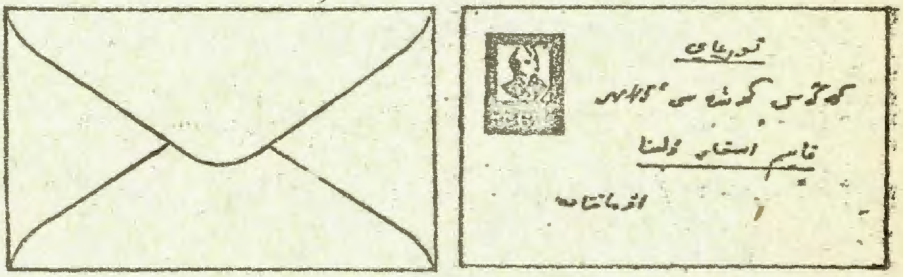

قات

قاتىش اپاما قات جازايىن دەپ تالاي وقتانىپ، جازباي قويياتۇنىمىن. ۇيتكەنى - بىلمەيتۇن قارپقا كەلگەندە توقتاپ قالاتۇنىمىن.

مۇعالىم قارپتى تۇگەل بىلدىگەر دەگەن سوڭ، قاتتى قۋانىپ قالدىم.

قولعا قاعاز بەن قالامدى الدىم. قاعاز بەتىنە ملاكىدى سالدىم.

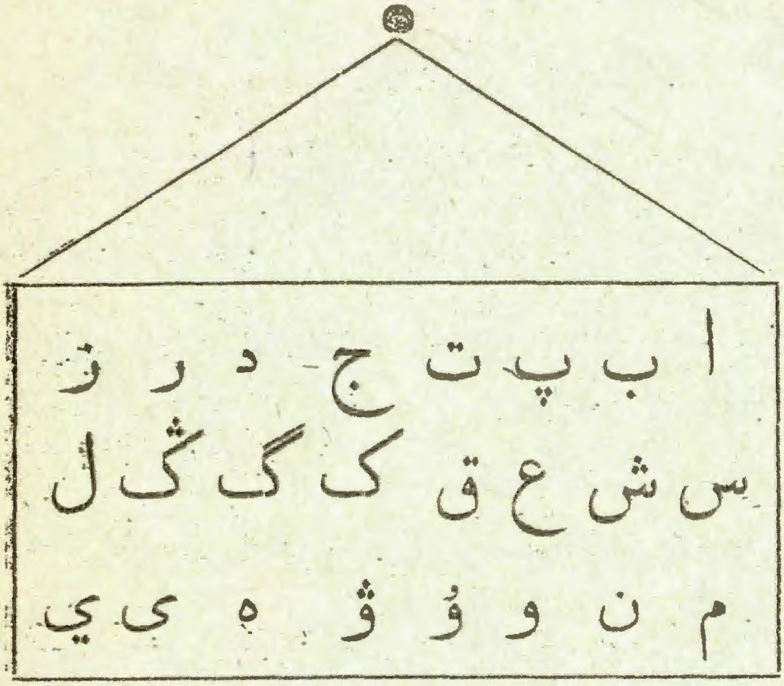

ٴالىپ-ٴبي.

بۇ كۇن مۇعالىم ۇلكەن قاعاز اكەلىپ ٴبىلىپە قويدى. قاعاز بەتىندە قارىپتار ۇلكەن-ۇلكەن بولىپ جازىلعان. استىنا «ٴالىپ-ٴبي» دەگەن ٴسوز جازىلعان.

مۇعالىم «بىتكەن قارىپ وسى. مۇندا تانىمايتۇن قارىپتارىڭ بارما؟» دەدى.

ٴبىز- «جوق!» دەدىك.

- «اشە، قارىپتىڭ ٴبارىن ٴبىلىپ بولدىڭدار: ەندى قانداي ٴسوز بولسادا وقىۋعا جارايسىڭدار» دەدى.

قاتىن، تۇر! ۋت جاق! قۇرت جەلست!
بۇگۇن سونار ەمەن دەدى. ٴاىشتنىڭ
اجەسى تۇرىپ قۇرت جەلىتتى.
قۇرت ىشكەنشە تاڭ دا ٴابدان
اتىپ قالدى.

مەن دە تۇردىم. تىسقا شىقسام
تۇندە قار جاۋعان ەكەن. جاڭا قار
ۋلپالانىپ اپپاق بولىپ جاتىر ەكەن.
ٴاىشتنىڭ اكەسى بۇركىتىن قولىنا
قوندىرىپ، تازىسىن ەرتىپ اڭعا
شىعىپ بارادى ەكەن.

ۋيگە كەلسەم، ٴاىش ٴالى ۋيقتاپ
جاتىر ەكەن. اجەسى ارەڭ ۋياتتى.

ماقال. ٴيت جۇيرىگىن تۇلكى سۇيمەس. ايبار كەرەك،
ال كەرەك؛ ٴالسىز ايبار نە كەرەك. الەم الدەمگە كۇلەر. الەم
الدە كىمگە كۇلەر.

ماتال. اكە دەگەن مەن جان قالماس.

مەكتەبكە تۇسكەن كۇنى

ٴبىز مەكتەبكە كەلسەك، بالالار كوپ ەكەن. ٴبارى شۋىلداپ جوگىرىپ ٴجۇر ەكەن.

ٴبىر بالا شىعىپ قوڭىراۋ سىلدىرلاتىپ ەدى، بالالار جاپىرلاسىپ مەكتەبكە كىردى. مۇعالىم مەنى دە ٴبىر ورىندىققا وتىرعىزدى. بالالاردى جاتىرقاپ مەن ۇندەمەي ٴجۇرمىن، ولاردا مەنىمەن سويلەسپەيدى. مۇعالىم ٴبىرىڭنىڭ اتىڭدى ٴبىرىڭ سۇراپ ٴبىلىپ الىڭدار دەدى. بالالار ٴبىرىنىڭ قاسىنا ٴبىرى بارىپ، اتتارىن سۇراستى. سودان بۇلاي تانىسىپ، ٴۇيىر بولىپ كەتتىك.

---

1) ويناڭدار! ويلاڭدار!

ٴبىر قىزىق قالاعا بارا جاتىر ەدى. جولدا ٴۇش تانىسى قارسى - وقتى. قانشا ادام قالاعا باردى؟

ماقال. ٴبىر كورگەن ـ ٴبىلىس: ەكى كورگەن ـ تانىس.

كىسى ٴبىر كورگەنىڭدە جىلان؛ ەكى كورگەنىڭدە قۇلان؛ ٴۇش كورگەنىڭدە ادام.

ٴبىزدىڭ ٴتارتىپ.

مەكتەبكە بويىمىز تەزاق ۇيرەنىپ كەتتى. تىسقا شىقساق الىسىپ - جۇلىسىپ شۇۋلاپ جاتقانىمىز. اۋىز ۇيدە ٴبىرىمىزدى ٴبىرىمىز قويىپ جىبەرىپ، ىيتەرىپ جىبەرىپ جىلاتىپدا قويامىز.

ساباق كەزىندەدە تىنىش وتىرمايمىز. شۇۋلاپ مۇعالىمى ٴسوزىن ەستىمەيتۇن بولدىق. تۇك نارسە ۇعىۋدان قالدىق.

ساباقتان شىققان سوڭ، دىنىلىس جاساپ جىبەردىك. كەڭەستىك، سويلەستىك، مىناداي قاۋلى شىعاردىق:

بۇدان بۇلاي:

1) ٴبارىمىز ٴتاتتى، تانىۋ بولايىق.
2) ٴبىرىمىزگە ٴبىرىمىز كومەكتەسەيىك.
3) قۇر بەتىمىزگە شۇۋلاي بەرمەيىك.
4) اسىرەسە ساباق ۇستىندە تىنىش وتىرايىق.

---

2) ويناڭدار! ويلاڭدار!

قالادا وقيتىن شەكىرت مەكتەبىنە كەلە جاتتى. ٴبىر از جۇرگەن سوڭ اربالى الىپ ادامدى قۋىپ جەتتى. قاراسا، ساباقتاستارى ەكەن. قانشا شەكىرت قالاعا باردى؟

لەنين

مۇعالىم وقۋ بولمەسىنە اكەلىپ ۇلكەن سۇگىرەت ٴىلدى. قاراساق كىتابىمىزداعى لەنين سۇگىرەتى بولىپ شىقتى.

مۇعالىم «تانيسىڭدار ما؟ بۇ كىم سۇگىرەتى؟» دەدى.

«تانيمىز: لەنين سۇگىرەتى» دەدىك.

لەنين قانداي ادام بولعان؟ ونى بىلەسىڭدەر مە؟ دەپ، تاعى سۇرادى.

«بىلەمىز: لەنين جاقسى ادام بولعان» دەدىك. كايىتەپ جاقسى بولعان دەپ ەدى، وعان جاۋاپ قايتارا المادىق.

مۇعالىم ايتتى: «لەنين ناشارشىل بولعان ادام. ناشار تابىن جاقتاپ، ٴومىرىن سولاردى تەڭدىككە جەتكىزۋ جولىندا وتكىزگەن ادام.

لەنين جالشىلاردىڭ، جارلىلاردىڭ دوسى. قورلىقتا جۇرگەندەردىڭ، زورلىق كورگەندەردىڭ كوزىن اشۋعا باستاعان كوسەمى» دەدى.

لەنيننىڭ قانداي ادام بولعانىن سوندا عانا انىق بىلدىك.

ماقال. بىلەگى تولىق ٴبىردى جىعار، ٴبىلىمى تولىق مىڭدى جىعار. كوڭ ورتاق، اي ورتاق، جاقسى ورتاق.

كونەكتە ستنك.

مۇعالىم ساباق سۇراعاندا مۇرات بىلمەدى.

- ساباقتى نەگە بىلمەيسىن؟ وقىمادىڭ با؟

- قولىم تيمەدى، اعاتاي!

- نە ىستەدىڭ؟

- ۇي شارۋاسىنا اينالىستىم.

- سەنەن باسقا ۇي شارۋاسىن ىستەيتۇن ادام بولمادى ما؟

- اكەم ۇيدە جوق. جولاۋشى كەتكەن. اپام اۋىرىپ جاتىر.

مۇعالىم اياعاندای بولدى.

- وتىراعوي، شىراعىم! دەدى.

ەرتەڭىنە مۇعالىم وقۋعا كەلمەي قالدى.

ساباقتان شىققان سوڭ ٴبىز مۇراتتىكىنە باردىق. مورات وتىن تاسىپ ٴجۇر ەكەن. ٴابدان تەرلەگەن، شارشاعان ەكەن. ٴبىز جابىلىپ وتىنىن تاسىپ بەردىك. مالدارىنىڭ استىن كۇرەپ بەردىك. اتتارىنا، سيىرلارىنا ٴشوپ سالىستىق.

---

3) ويناڭدار، ويلاڭدار!

3 شىرپىنى بىلاي قويىڭدار: | | |. وسىعان 2 شىرپى قوسىپ 10 بولدىراتۇن كىم بىلەر؟

جالپی جیلیس.

ساباق باستالاردا کەیدە بور جوق بولىپ قالادی، کەیدە سۇزتکش شۇبىرەك جوق بولىپ قالادی. تاقتاي بەتی شیمای - شنیماي بولىپ تۇرادی. نەمەسە ورىندایىقتار ورنىندا دۇرىس تۇرمایدی.

«بۇل جارامایدی. ٴتارتىپ جاساۋ کەرەك» دەدی نۇرماش.

«ٴتارتىپ بولۋ ٴۇشىن ٴتارتىبشی سایلاۋ کەرەك» دەدی دامەش.

ٴبارىمىز ٴتارتىبشی سایلاۋعا جینالدىق. ٴابىشتی جیىن اعاسی قىلدىق.

جینالدی اشقانىنان کەیىن ٴتارتىبشىنىڭ مىندەتی نە بولماق دەپ ٴابىش کوپکە سالدی.

تۇراش ایتتی: ٴتارتىبشىنىڭ مىندەتی بور مەن شۇبىرەکتی دایارلاپ قویىۋ، تاقتایدی ساباق الدىندا ٴسۇرتىپ قویىۋ بولۋى کەرەك.

مەن ایتتىم: ٴار ساباقتان کەیىن بوي جازىسقا شىققاندا اۋە تازارتاردی اشىپ قویىۋ، ورىندىقتاردىڭ ورنىندا تۇرۋىن قارایتۇندا ٴتارتىبشی بولۋى کەرەك.

باکەن - کەلمەگەن بالالاردی مالىمدەیتۇندە ٴتار- تىبشی بولۋى کەرەك قوستی.

ٴتارتىبشىگە نۇرماشتی سایلادىق.

تازالىق ٴتارتىبى.

بۇگۇن مەكتەب تازالىعى تۋۋرالى جيىلىس بولدى، كەڭەسكەننەن كەيىن تازالىق بولۋعا كەرەك ىستەرگە قاۋلى جاسادىق.

اۋەلى، تازالىققا كەرەك ىستەر قانداي؟ سولار قولاقتات تۇرىندە وقىۋ بولمەلەرىنىڭ قابىرعاسىنا قاعىلسىن.

ەكىنشى، وقىۋ بولمەسى باسىنا ٴبىر تازالىقشى سايلانسىن. تازالىقشىنىڭ مىندەتى تازالىققا كەرەك ىستەردىڭ ىستەلۋىن باقىلاۋ بولسىن.

ٴۇشىنشى، تازالىقشى مەن ٴتارتىپشىلەردىڭ قىزمەت اتقارىۋلارىن باقىلايتۇن كامىيتەتشى بولسىن دەدىك.

ەرتەڭىنە تازالىق قولاقتاتىن جاساپ وقىۋ بولمەلەرىنە قاقتىق.

قۇلاقتات.

تازالىق ساۋلىق ساقتاۋشى.

1 - ۇي اۋاسىن ٴجيىي جاڭارتىڭ.

2 - شاكىدى سۇۋ شۇبىرەك بەن ٴسۇرتىڭ.

3 - اياقتى سىرتتان ٴسۇرتىپ كىرىڭ.

4 - ۇيدە تۇكىرگىشكە تۇكىرىڭ.

5 - شاكىدى شۇبىرەك بەن بورلى شۇبىرەكتى ۇيدە سىلكىبەڭ.

6 - كيىمدى ۇيدە قاقپاڭ.

7 - ۇيلەرىڭنەن جۇۋىنىپ تازا كەلىڭ.

---

4) ويناڭدار! ويلاڭدار!

تولىپتىڭ ٴتورت ۇلى بار. ٴتورت ۇلىنىڭ ادام باسىنا ٴبىر اپا، ٴبىر قارىنداسى بار.

تولىپتىڭ بارلىق بالاسى نەشەۋ بولعانى؟

سالاقتىقتىڭ ٴاسەرى.

بۇگىنگى سايلاۋدا جۇماشتىڭ سايلانعىسى كەلىپ اق ەدى؛ بولمادى. بالالاردىڭ ٴبارى دە ونىڭ سايلانۋىنا قارسى بولدى. قارسى بولاتۇنى مىنەزى جامان. بالالاردىڭ ٴبىرى مەن ٴتاتۋ ەمەس. تولعان بويى كەلەمەج، سىقاق. كەلەمەجدەيمىن دەپ، ٴار كىممەن ٴدايىم جانجالداسىپ جۇرگەنى. جانا بالالارعا جالا جاۋىپ، مۇعالىمگە جامانداپ، جارامساقتاناتۇن مىنەزى دە بار.

وعان مىنەزىڭ تۇزەلگەنشە، قىزمەتكە سەنى سايلامايمىز دەدىك.

مەنى دە اتاۋشىلار بولىپ ەدى؛ ٴبىر سىپىرالارى سالاقتىعى بار، قىزمەتكە ۇقىپتى، قۇنتاقتى ادام سايلاۋ كەرەك دەستى.

ٴسوۇيتىپ، ٴتارتىپشى نۇرماش، تازالىقشى دامەش بولدى.

---

5) ويناڭدار! ويلاڭدار!

تايعا مىنگەن بالالار جارىسىپ كەلەدى ەكەن.
ٴبىر بالا ەكى بالانىڭ الدىندا كەلە جاتىر.
ٴبىر بالا ەكى بالانىڭ ورتاسىندا كەلە جاتىر.
ٴبىر بالا ەكى بالانىڭ ارتىندا كەلە جاتىر.
نەشە بالا جارىسىپ كەلەدى ەكەن؟ ساناڭدارشى!

«قوجالاق»

مەنىڭ مىرزاش دەگەن ساباقتاسىم سالاق اق كىرسىز كەلگەنىن كورگەنىم جوق ىلعي بەتى سالتاق، قولدارى كىر-كىر، تىرناقتارى قاب-قارا بولىپ كەلەدى.

كۇندە ساباققا كەلگەن سايىن مۇعالىم بۇي باسىنا قالدالا قاراپ قويادى.

ٴبىر كۇنى شىداماي بىلەم، مىرزاشقا ساعان سۇۋ بۇيىرماي ما، مىرزاش؟ نەمەسە كەلەردە تۇيەشە كۇلگە اۋناپ كەلەسىڭ بە؟ ٴدايىم قوجالاق-قوجالاق بولىپ كەلەسىڭ دەدى. ٴبارىمىز دۋ كۇلدىك. ٴمىرزاش جامان ۇيالدى.

بالالار اتىن «قوجالاق» قويىپ كۇلە بەرەتۇن بولعان سوڭ، بەتى قولدارىن جۇۋىپ، تىرناقتارىن الىپ، تازا كەلەتۇن بولدى.

---

3) جۇمباق جولداس.

مەنىڭ ٴبىر جولداسىم بار. جولداس بولعاندا ٴبىر ٴتۇرلى! قايدا بارسام، قاسىمنان قالمايدى. مەنسىز ەش قايدا بارمايدى. تۇرسام، تۇرادى؛ جۇرسەم، جۇرەدى؛ جۇگىرسەم، جۇگىرەدى؛ جاتسام، جاتادى؛ جازسام، جازادى. ٴبىراق ۇندەمەيدى.

ەرتەڭگىلىك، كەشكىلىك ۇلكەيىپ، ٴوسىپ كەتەدى. تۇستە كىشىرەيىپ، ەرگە جەتپەي بولادى.

جارىقتا جانىمنان قالمايتۇن جولداسىم، قاراڭعى بولسا، قايىپ بولادى دا كەتەدى.

سەندەردە ونداي جولداس بار ما؟

دارگەر بىزگە نە ايتتى؟

كەشە مەكتەبكە دارگەر كەلدى. ءبارىمىزدى شە-شىندىرىپ قارادى. كەي بىرەۋلەردىڭ شەشىنگەندە تاندەرىندە، ءبىش كىيىمدەرىندە كىر بولىپ شىقتى. دارگەر باسىن شايقاپ ۇناتپاعان سەكىلدى بولدى.

بۇگۇن دارگەر ءبىر شىنى اكەلىپ قولىمىزدىڭ ۇستىنە قويىپ، ءار قايسىمىزعا قاراتتى. قاراساق تەرىمىز شۇرىق-شۇرىق تەسىك.

دارگەر ايتتى: تەر وسى شۇرىق-شۇرىق تە-سىكتەن شىعادى. تەر شىققاندا تەرمەن بىرگە تانىمىز-دەن زىياندى نارسەلەردە شىعادى.

ءتان كىر بولسا، وسى تەسىكتەردىڭ ءبارى بىتەلەدى، تەر شىعا الماي بولادى. تەر شىقپاعان سوڭ، تانىمىزدەگى زىياندى نارسەلەر شىقپايدى، ىشتە قالادى. ءتانىمىز ىزدىرىپ اۋرۋلى قىلادى دەدى. ءتان تازالىعى نەگە كەرەك ەكەنىن سوندا بىلدىك.

ماقال. دەن ساۋلىق — زور بايلىق.
ىشىڭ اۋىرسا، اۋزىڭ تىي؛
كوزىڭ اۋىرسا، قولىڭ تىي.

وقۋ بولمەمىز. (كوشىرىپ جازعانىن)

مەن 1 - ىنشى بولىمدە وقيمىن. ءبىزدىڭ وقۋ بولمەمىز ۇلكەن. ءۇش تەرەزەسى بار. ۇزىنى 10 مەتىر؛ ەنى سەگىز مەتىر؛ بيىكتىگى 4 مەتىر.

وقۋ بولمەمىزدە 10 ۇستەل بار. ۇستەل باسى 3 بالادان وتىرامىز. ءبىر بۇرىشتا بەس بلار؛ ءبىر بۇرىشتا كىتاپ سالعان شكاپ تۇرادى. ءبىر قابىرعاسىندا ۇپ-ۇلكەن لەنين سۋرەتى ىلۋلى تۇر. ءبىزدىڭ سالعان سۋرەتتەرىمىز، جاساعان قۇلاقتارىمىزدا ۇيدىڭ قابىرعالارىنا قاعۋلى تۇرادى. ات ەسىمدەرىمىزدىڭ تىزىمى دە سوندا تۇرادى.

ساباق 9 ساعاتتان باستالىپ 2 - دە بىتەدى. ساباق بىتكەننەن كەيىن ءتارتىپشى وقۋ بولمەسىن جيىستىرىپ كەتەدى.

---

6) وينا كىدارا! ويلا كىدارا!

ۇيدىڭ تۇرت بۇرىشىندا تۇرت مىسىق وتىر.
ءار مىسىقتىڭ الدىندا ءۇش مىسىقتان وتىر.
نەشە مىسىق وتىر؟

تۇگەندەۋىش.

№№	اتا ەسىمى، اتى	سەمبى	جەكسەمبى	دۇيسەنبى	سەيسەنبى	سارسەنبى	بەيسەنبى
1	امان ۇلى تۇراش	ا. ۇ. ت.	تۇراش	ا. ۇ. ت.	تۇراش	ا. ۇ. ت.	تۇراش
2	بەيسەن ۇلى تۇراش	تۇراش	ب. ۇ. ت.	تۇراش	ب. ۇ. ت.	تۇراش	ب. ۇ. ت.
3	تۇرمان ۇلى مقان	تۇرمان ۇ.	ت. ۇ. م.	تۇرمان ۇ.	مقان	ت. ۇ. م.	مقان
4	جالداي ۇلى ابىش	ج. ۇ. ا.	ابىش	جالداي ۇ.	جالداي ۇ.	ج. ۇ. ا.	—
5	دوسان ۇلى تۇرابەك	د. ۇ. ت.	تۇرا-بەك	د. ۇ. ت.	تۇرا-بەك	دوسان ۇ.	تۇرا-بەك
6	ساۋىتباي قىزى دامەت	س. ق. د.	دامەت	س. ق. د.	دامەت	س. ق. د.	س. ق. د.
7	شوقان ۇلى بەك-مىرزا	ش. ۇ. ب.	شوقان ۇ.	ش. ۇ. ب.	بەك-مىرزا	بەك-مىرزا	بەك-مىرزا
8	قالاباي قىزى قاراقاس	ق. ق. ق.	قارا قاس	قالاباي ق.	ق. ق. ق.	قارا قاس	قالاباي ق.
9	ومار ۇلى مىرزاش	و. ۇ. م.	مىرزاش	ومار ۇ.	مىرزاش	و. ۇ. م.	مىرزاش
10	بەكباي قىزى بەكەن	—	—	—	—	—	—

بۇلەمەنىز دىلىك قابىرعاسىنا قاعىپ قويعان «تۇگەندەۋىش بار». تۇگەندەۋىشكە اتا-ەسىمدەرىمىز بەن اتتارىمىز، جازاتا كۇن اتتارى جازىلعان. اتا

جىنىمدەرىمىز ٴالىپ ـ ٴبىر ىرەتى مەن تىس كەلگەن. وقىۋعا كەلگەندە ٴار كىم تۋگەندەۋىشتەگى ٴوز اتىنىڭ تۋسىنا اتىن جازادى، نەمەسە اتا ەسىمدەرىن جازادى، نە بولماسا تىزىمدەگى اتاۋلارىنىڭ باس قارپتارىن قويادى.

كەلمەگەنىنىڭ اتىندىڭ تۋسىنا ٴتارتىبىشى سىزىقشا قويادى. بەكباي قىزى باكەن ناۋقاستانىپ ٴبىر جەتى ساباققا كەلگەن جوق. ونىڭ اتىنىڭ تۋسىندا تىلعىي سىزىقشا تۇر.

جانتاي ۇلى ٴابىش بەيسەنبى كۇنى وقىۋعا كەلگەن جوق. ونىڭ تۋسىندا ٴبىر سىزىقشا تۇر.

شاڭعا قىلعان شارامىز.

ٴبىر كۇنى قاتتى جاڭبىر جاۋدى. جەر بىلشىراپ كەتتى. دالاعا شىققانىمىزدىڭ اياعىمىنا بەس باتپان بالشىق جابىساتۇن بولدى. بالالار سو بويى مەن ۋيگە كىرە بەردى. كەبكەن سوڭ بالشىق ۋگىلىپ ەدەنگە ٴتۇستى. بالالار الىسىپ ـ جۇلىسىپ ويناماي جۇرمەيدى. ويناعان كەزدە توپىراق كوتەرىلىپ توزاڭ بولادى دا، ٴۇيدىڭ ٴىشىن شاڭ قاپتاپ كەتتى.

شاڭ كىرىپ مۇرنىمىزدى جىبىرشىتىپ تۇشكىرتتى، تاماعىمىزدى جىبىرشىتىپ جوتكىرتتى.

بۇعان امال تاپپاساق جارامايتۇن بولدى. قۇراداعى ٴشوپ ـ شالام بولسىن، جامان ـ جۇمان جوكە، كيىز، كەنەپ بولسىن، اكەلىپ ەسىك الدىنا سالدىق. بالالار ۋيگە كىرەردە اياقتارىن ٴسۇرتىپ كىرەتۇن قىلدىق. شاڭنان قۇتىلدىق.

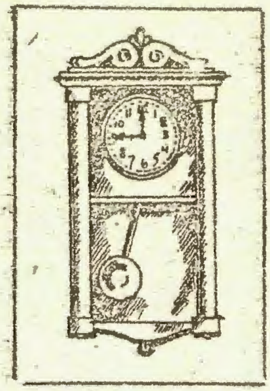

ساعات

وقىۇ بولمەسىنىڭ قابىرعاسىنا قاعىب قويعان ۇلكەن ساعات بار. ساعاتنىڭ بەتى دوڭگەلەك، اق نارسەدەن ىستەلگەن. بەتىنە ايناللىرا 1-دەن باستاپ 12-گە دەيىن سىيپىرلار جازىلعان. 12 سىيپىر 12 ساعاتتى كورسەتەدى. سىيپىرلاردىڭ ارالارى سىزىقشالار مەن بەسكە بولىنگەن. ساعاتتىڭ بەتىن ايناللىپ جۇرەتۇن ەكى ءتىلى بار. ونىڭ بىرەۋى قىسقا، ۇزىنى ءمىينۇتتى. قىسقاسى ساعاتتى كورسەدى. نەشە ساعات بولعانىن قىسقاسىنا قاراپ بىلەمىز.

كۇن 12 ساعات، ءتۇن 12 ساعات. كۇن مەن ءتۇن كۇن تاۋلىگى دەپ ايتىلادى. ونى بۇ كۇن مۇعالىم ايتقاندا عانا ءبىلدىم.

كۇن تاۋلىگىنەن باسقا جىل تاۋلىگى بار ەكەن. جىل تاۋلىگى 12 اي بولادى دەدى.

4) جۇمباق - ١) اينالار كۇننىڭ كوزىن ءبىر دىيىرمەن. جاسالعان ولڭ جاعىنان كۇن كورىنگەن. ىشىندە قىلدان نارىك ءبىر ءجىبى بار. ول ءجىبتى، قولى سىكعىر، كىم بىيرگەن؟

٢) جەتى اعايىندى بالا - جاسى بىردەي اتى الا-

مەكتەبتەگى مەرەكە.

وكتەبىر مەيرامى بولادى دەپ بالالار دايارلانىپ ءجۇردى. مەكتەبتىڭ ۇلكەن بولمەسىن ويىن جاسايمىز دەپ اسەمدەپ قويدى. قابىرعالارىنا سۋگىرەتتەر، قۇلاقاتتار قاعىلدى. لەنين سۋگىرەتى اسەمدەلىپ قارسى الدىمىزداعى قابىرعاعا قويىلدى.

ءتۇرلى ءتۇستى قاعازداردان جاسالعان جالاۋلاردى جايناتىپ ءىلىپ قويدىق.

مەيرام كۇنى كەلدى. مەكتەپ ماڭايىنداعى ەلدەردەن كەلگەن كىسىلەر كوپ بولدى.

جيىلىس ءتارتىپتى بولۋ ءۇشىن جيىن اعاسى سايلاندى. وكتەبىر وزگەرىسىنىڭ كۇنىن مەيرام ەتۋدىڭ ءمانىسى سويلەندى.

ونان سوڭ ويىن باستالدى. ويىننان كەيىن ونەگەر ايتىلدى. كوپ بالالار قوسىلىپ 2-3 رەت ايتتى. ەكى رەت ءابىش بەن نۇراش قوسىلىپ ءان سالدى. نۇراش دومبىرا مەن ءان سالدى. ءبىر نەشە رەت شەشەن اقىندار ءسوزىن بەزەندىرىپ ايتىسلار بولدى.

ماقال. ءبارىڭ ءبىر دەي قويشى بولما:
قۇل بولارسىڭ.
ءبارىڭ بىردەي تويشى بولما:
قۇل بولارسىڭ.

مەنىڭ مىندەتىم.

مەنى بۇگۇن كامىيتەتشى سايلادى. مەن قانداق يە قۇۋانعانىمدى بىلسەڭ!

جىيىلىستا ئبىزدىڭ مىندەتىمىزدى ۋقتىردى. مىندەتىم قانداي ەكەن دەب، ۋيگە بارعاندا ويلاسام. مىنالار ەكەن:

1- وقىۋ بولمەسىنە، انس ۋيگە دوجىرناي يە قويىب ئجۇرىۋ.

2-ساباققا كەلمەگەن بالالار دۇرىس كورسەتىلىۋىن قاراۋ.

3- ئتارتىبشى مەن تازالىقشى مىندەتىن دۇرىس اتقارىۋىن قاراۋ.

4-ولارعا قىزمەتىن ەسكەرتىب تۇرىۋ.

5- كەزەگىندە جىيىلىس جاساۋعا مۇرىندىق بولىۋ.

ماقال. جىگىتتىڭ ەرىنگەنى- كورىمىنىڭ كورىنگەنى.

7) ۋيناعىڭدار! ويلاعىڭدار!

ئبىر ئۇيدىڭ 4 اتى بار ەدى.
ەركەك جانى 2 اكە، 2 ۇل ەدى.
ەركەكتەرى كىسى باسى ئبىر اتتان مىنگەندە.
ئبىر ات ارتىق بولىب شىقتى. بۇ قالاي؟

كۇز بەلگىسى.

كۇزگە كوز سالعاننان بايقاعانىمىز:

1) ٴتۇن ۇزارىپ، كۇن قىسقارىۋى.

2) كۇن سالقىنداپ، اسىرەسە ٴتۇن سۋىتىپ، ۇيگە وت جاعىلۋى.

3) اشىق كۇندەر ازايىپ، بۇركەۋ كۇندەر كوبەيۋى.

4) بۇركەۋ كۇندەر كوبىنەسە ۇشپا بولت، قاتتى جەل، قارا سۋىقتى بولۋى.

5) مال جەلدەۋدى قويىپ، ىقتا قاراي جايىلۋى.

6) سۋ ىشكەنەن كەيىن جىلقىنىڭ ويناقتاۋى، جارىسۋى.

7) اشىق كۇندەردە جەرگە قىراۋ ٴتۇسىپ قالۋى.

8) اعاش جاپىراقتارى، قۋراقتار سارعايا باستاۋى.

9) قۇرت-قۇمىرسقا جوعالۋى.

10) جىل قۇستارى قايتۋى.

كۇز. كوڭىلسىز ٴتوز.
قىس. قىسادى ٴتىس.
جاز. ٴبارى شات، ٴماز.
ٴشىلدە. جاقپايدى كىمگە؟

كۇزە (كوبتەسب جازعانسن).

كۇن كۇزگە اينالدى. ٴتۇن سالقىن تارتا باستادى. مالدار اۋىلدان ۇزاپ جايىلاتۇن بولدى.

اعاش جاپىراقتارىنىڭ كەيبى قىزعىل، كەيبى سارعىل تارتتى. جىل قۇستارى لەك-لەك بولىپ قايتىپ جاتىر. قۇرت-قۇمىرسقا كۇزگە تۇسبەيتۇن بولدى.

ەل كۇزەمدەرىن الىپ، قورا-قوبسىلارىن تۇزەب جاتىر. قاتىندار تون تىگىپ، قىزدار كۇپى قابىپ ٴقس كىيىم دايارلاۋدا. ەگىنشىلەر ورتىلعان استىقتارىن قالاعا ساتىپ، قىسقا كەرەك-جاراعىن اكەلىپ ٴجۇر. كىيىمى جىرتىق بالالار، جاق تۇگى ٴۇرپيىپ، بەتتەرى كوگەرىپ، ەركىن ويناي الماي ٴجۇر.

مىنكەي شىلىنە اياعى كوزگە ايناىدى.
اۋىلدان ماىدار ۋزاب تۇزگە ايناىدى.
بايلانباي جاباعى-تاي قو-انتالسب،
دالاعا دىەسى مەن بىرگە ايداىدى.

قوڭر اتتا قۇتىرعاندىاي ويناقتاسا،
قونسب بۇرىسەدى جاز جايلاندى.
جايعاسب جايلاۋىندا جاتقان ەلدىڭ
قستاۋعا قايتپاعىنا كوڭى وي ساىدى.

قوي قىرقىب، كيىز باسىب، كۇزەم السب،
ىقشامداب بۇۋىب، تاعدى جۇك-سايماندى.
جىعىب اب ۋلكەن ۇيدى كوركە ىڭگىب،
جايلاۋدان ەل قايتۋعا ىڭعايلاندى.

*
* *

سۇر بۇلت، ۇتوسى سۇۋىق، قابتايدى اسپان.
كۇز بولىب دىەقىل تۇمان جەردى باسقان.
بىلمەيمەن - تويعانى ما؟ توڭعانى ما؟
جىنقى ويناپ بيە قاشقان، تاي جارىسقان.

جاسىل ۇشوب، بايشەشەك جوق بۇرىنعىداي،
جاستار كۇلمەس، جۇگىرمەس بالا شۇۋلاي.
قايىرشى بشال، كەمپىردەي ۇتوسى كەتىب،
جاپىراعىنان ايىرىلعان اعاش، قۇۋراي.

كەمپىر، شال قۇرجاڭ قاعىب، بالا بۇرسەڭ.
كوڭىلسىز قارا سۇۋىق، قايدا جۇرسەڭ.
كەمەك سۇيەك، سورپا - سۇۋ تيمەگەن سوك،
تىشقان اۋلاپ ۋيدە ۇبيت جوق قايدا كورسەڭ.

مەكتەبتى قالاي كۆتەمىز.

كۆن سالقىن بولا باستادى. ىبىر كۆنى قارا سۇۋىق جەل بولدى. مەكتەبتىڭ اشىق- تەسىك جەرلەرىنەن جەل گۇۋلەپ ۇيدىكى ىشى ازناپ سۇۋىپ كەتتى. قولىمىز قاتىپ قالدى. قالام- قارىنداش ۇستاۋعا ىلىكپەدى. اياعىمىزدا توڭدى. جاۋراپ ىبۇرىسىپ وتىردىق.

مۇعالىم كەلدى. بورمەن كەندىرماي اكەلدى. ىبىز بوردى تۇيدىك. وعان كەندىرماي قۇيىدىقدا يىلەدىك. يىلەگەن نان سىياقتى قامىر بولدى.

قامىرمەن تەرەزەنىڭ اشىق- تەسىكتەرىنىڭ ىبارىن سىلاپ بىتەدىك. جەل ازناۋىن قويدى. 3-4 بالا وتىن اكەلىپ وت جاقتى. ىبارىمىز بەشتىڭ اۋزىنا ۇيمەلەپ جىلىنىپ الدىق.

---

8) ويناڭدارا ويلاڭدارا

مىناۋ قويدىيشانىڭ ىشىندە 4 قالامباس بار. وسىنى 4 بالاعا ۇلەستىرىپ بەرىڭدەر.

ٴتورت بالا ٴبىر-بىرىدەن السىن؛ ٴبىراق ٴبىر قالامباسى قويدىيشانىڭ ىشىندە قالسىن.

جەتىم

ٴبىز بەن بىرگە ومارDەيتۇن بالا وقىپ ٴجۇردى، تۇلەگەن تايلاق سىياقتى ٴۇستى جالبا - جالبا بولىپ جۇرەتۇن.

كىيمەن فورنسا كەرەك، ەشكىم مەن سويلەسپەيدى، جاقىنداسپايدى.

مەن ٴبىر كۇنى قاسىنا كەلىپ، اتىڭ كىم؟ دەپ سۇرادىم.

- اتىم ومار دەدى.

- اكە - شەشەڭ بارما؟ دەپ ەدىم. جوق دەپ، كوزدەرى جىپىلىقتاپ تومەن قارادى.

مەن اياپ كەتتىم دە، باسقا ٴسوز سۇراعانىم جوق. بايعۇستىڭ كىتابى جوق ەكەن، وقۋعا كىتابىمدى بەردىم. قىزىل قارىنداشىمنىڭ جارتىسىن كەسىپ بەردىم. وتە سىرزا بولىپ، سونان بۇلاي ەكەۋمىز ٴۇيىر بولىپ كەتتىك.

ومارعا تىيمەيىك، بولىسىپ جۇرەيىك دەپ جولداستارىمادا ايتىپ قويدىم. ولاردا «جارايدى» دەستى.

كىيىمى جىرتىق - جىرتىق ەبىر جاس بالا.
جول ٴجۇرىپ كەلە جاتتى ەبتەپ قاذا.
شۇبىرىپ ماڭدايىنان تەرى اعىپ،
تاس جىرعان اياقتارى جارا - جارا.
جاپ جالعىز كەشە اناسىن قويىدى كورگە.
قورعان بوپ نەشە جىلدان تۇرعان بىرگە.
دورىا السپ ٴار ەسكەكە تەلمىرەسە،
باسقادان جوق جاردەمى كۇن كورەرگە.

قابىرعا كازيت.

ٴبىزدىڭ مەكتەبتە قابىرعا كازيت بار. مەكتەبتە بولعان، بالالار باسىندا بولعان وقيعالار سوعان جازىلادى. ۇنامدى ىستەردى قوستاعان تۇردە جازادى. ۇناماسىز ىستەردى مىسقىلداب، مازاقتاعان تۇردە جازادى.

2-ىنشى بولىمدە وقيتۇن ىسقاق دەگەن جولداسىمىز بار. ىسقاق جاق ىستەب الىب، ويناب ٴار نارسەنى اتىب ٴجۇرىب، بەكىشتىڭ بالاسىنىڭ كوزىن شىعارىب الا جازداعان.

ەرتەڭىنە مەكتەبكە كەلسەك، قابىرعا كازيتتە مىناداي ٴسوز تۇر:

ٴبىزدىڭ ىسقاق
وي، مەرگەن اق!
تورعايعا اتىب،
شىرعايعا تيگىزەدى.
قارعاعا اتىب،
ارباعا تيگىزەدى.
دالاعا اتىب،
بالاعا تيگىزەدى.
بالاعا اتىب،
دالاعا تيگىزەدى.

ٴتۇس كورگەنىم •

ٴاقاش ايتقانان.

تۇندە جاتاردا باپام ايتتى: «كۇن بۇلتتانىپ تۇر ەكەن، جاۋاتۇن شىعار».

جۇماش دەگەن كىشكەنتەي ٴىنىم مەن ەكەۋمىز بەشتىڭ جانىندا جاتاتۇنبىز. ۇيدە قوناق كوبە بولعان سوڭ، ەكەۋمىزدە وتاۋعا بارىپ جاتتىق. جاتىسى مەن كەشكبەي اق ۇيىقتاپ قالدىق. سونان تاڭـەرتەڭ ٴبىراق وياندىم. وينعاندا قىزىق بولىپ وياندىم. تۇسىمدە اياعىما جاڭا ەتىك كيىپ مەكتەبكە بارعان ەكەنمىن. ەسىك الدىندا جاراس كۇزەتشى تۇر ەكەن. «اياعىڭ قار: ەتىگىڭدى شەش» دەب. ەتىگىمدى تارتىپ شەشە بەرگەندە، «تيمە!» دەب ايقايلاب ويانىپ كەتتىم. كوزىمدى اشسام، جەگەشەم اياعىمنان قوزعاب، «تۇر، ورتانشىم! تاڭ اتتى» دەب وياتىپ تۇر ەكەن.

تۇرە كەلىپ تەرەزەگە قاراسام، قار جاۋىپ قالعان ەكەن. اعىزباق ويناۋعا جاقسى بولدى دەب قۋانعانىم اي.

قۇلاقتاتار.

بۇگۇن بولمەمىزگە كامىتەتشى اكەلىپ، ؑبىر قۇلاقتات قاقتى، تازالىقشى اكەلىپ ؑبىر قۇلاقتات قاقتى. ەكەۋىنىڭ دەباسىنا، اينالاسىنا اشەكەيلەپ، ورنەك سالعان. بىرەۋىنىڭ باسىنا ۇلكەن قارىپتەرمەن «پىيانەر زاكى» دەپ جازعان.

ونداعىسى مىناۋ:

پىيانەر وتىرىك ايتپايدى.
پىيانەر ۇرلىق قىلمايدى.
پىيانەر شىلىم تارتپايدى.
پىيانەر ناسىباي اتپايدى.
پىيانەر بىلاستىپ سوكپەيدى.
پىيانەر قىيانات ەتپەيدى.

ەكىنشى قولاقتاتتىڭ باسىنا «ساۋلىق زاكى» دەپ جازىلعان.

ونداعىسى مىناۋ:

ىستەمەۋ:	ىستەۋ:
بۇگىلىپ وتىرماۋ.	ؑتۇزۇ وتىرۋ.
كىرلەپ جۇرمەۋ.	ؑۇستىن تازا ۇستاۋ.
اۋزىنا قولىن سالماۋ.	اس ىشەردە قول جۋۋدۋ.
قايناتپاعان سۋۋ ىشپەۋ.	قايناتىلعان سۋۋ ؑىشۋ.
اۋىر اۋادا كوپ بولماۋ.	تازا اۋادا بولۋ.

سىزىق شاما.

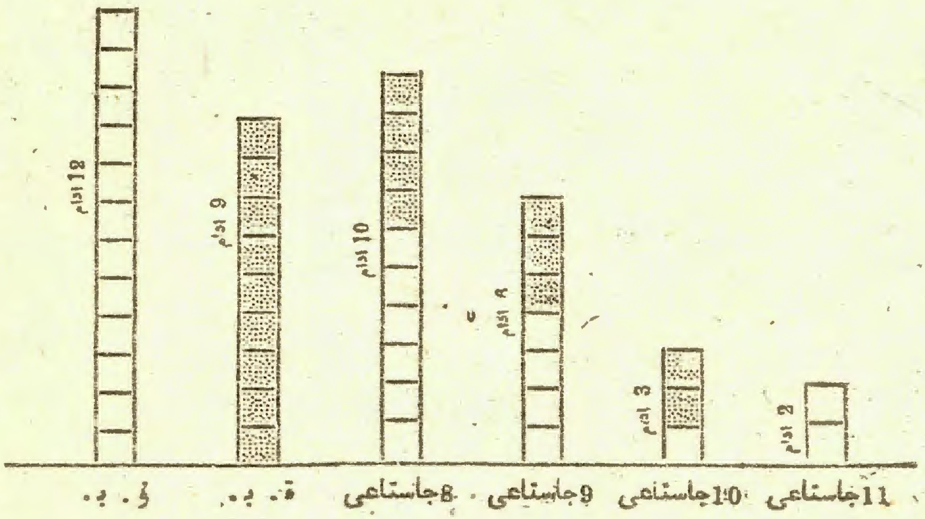

2ـسىنشى ٴبولىمنىڭ بولمەسىندە قابىرعاعا قاققان سىزىقتى، بوياۋلى قاعازدار تور. ونىڭ نەمەنە ەكەنىن كوبىكە دەيىن بىلمەي ٴجۇردىم.

ٴبىر كۇنى بۇ نەمەنە دەپ قاپشتان سۇرادىم. قاپشـ2 ىنشىنىڭ بالالارىنىڭ سانىن، جاسىن كورسەتەتۇن قاعاز. مۇنى «سىزىق شاما» دەپ اتايدى دەدى. قالاي كورسەتەتۇنىن، قالاي ىستەلەتۇنىن دە ايتىپ بەردى.

مەندە سونداي سىزىق شاما ىستەيىنشى دەگەن وي سىو جەردە اق كەلە قالادى.

كەلدىم دە ٴوزىمىزدىڭ بولمەدەگى ۋل بالالاردى ٴوز الدىنا، قىز بالالاردى ٴوز الدىنا سانادىم. ٴار قايسىسىنىڭ جاستارىن سۇراپ الدىم. ۋل بالالار-12، قىز بالالار-9 ەكەن. 8 جاستاعىسى-10، 9 جاستاعىسى-6، 10جاستاعىسى-3، 11جاستاعىسى-3 بولىپ شىقتى.

كەرەگە سىزىقتى قاعازدى الدىم. ٴار كوزىن ٴبىر ادامعا بالاپ سىزدىم. ۋل بالالاردى كوكشىل بوياۋمەن. قىز بالالاردى قىزعىلت بوياۋمەن كورسەتتىم.

ۋيات اي!

شاكەن ىلعي الىسىپ-جۇلىسىپ جۇرگەنى. ٴۇستى-باسى تازا دا، ٴبۇتىن دە بولمايدى. كيىمىنىڭ ٴبىر جەرى جىرتىلىپ، ٴبىر جەرى سوگىلىپ تۇراعانى. تىس كيىمىنەن ٴىش كيىمدەرى كورىنىپ جۇرەدى. ونىسىن ۇناتپاعان ادامعا «جارايدى! كىم سىنايدى؟» دەي سالادى.

ٴبىر كۇنى مەكتەپكە كەلسەم، بالالار دۋ-دۋ كۇلىپ جاتىر. نەمەنە ەكەن دەپ قاستارىنا كەلسەم، ٴبىرەۋ شاكەننىڭ سۇگىرەتىن سالىپ قويىپتى.

جانىنا قويدىق، ەشكىنىڭ، شوشقانىڭ سوُگوەتتەرىن سالىپتى. ٴار قايسىسىنىڭ استىنا ايتىپ تۇرعان سوزدەرىن جازىپ قويىپتى.

شاكەنىنىڭ ۇستىندە قارا كوُرتە. ونىسى بور-بور بولىپ تۇر. جىرتىلعان جەرلەرىنەن كويلەگى، ىستانى كورىنىپ تۇر. ەشكى جىرتىلعان جەرىنە قاراپ: «اپىراي، شاكەن! موُنىڭ ۇيات ەكەن» دەپ تۇر.

قوي بورجوُقتان جەرىنە قاراپ: «شىراعىم شاكەن، ۇستىڭدى قاقسالڭ اەكەن» دەپ تۇر. شاكەن ولارعا ادەتىنشە: «جارايدى! كىم سىنايدى؟» دەپ تۇر. شوشقا انالارعا قاراپ: «ماعان ۇسى قالپى ۇنايدى» دەپ تۇر.

كوُن-باقبامىز.

دەكابىر ايى كەلدى. كوُن-باقبامىزدى جاڭادان ىستەۋ كەرەك بولدى. قاعاز الىپ، وتكەن ايدىكىنەدەي قىلىپ كەرەگە كوز دەپ سىزدىق. باسىنا ٴبىرى قىلىپ «دەكابىر كوُن-باقباسى» دەپ جازدىق. شەتىنە قىسى تۇۋرالى بىلەتوُن ولەڭدەرىمىزدى جازدىق.

كۇن بەلگىلەرىن سىزىق استىندا كورسەتىپ
قويدىق، اشىق كۇنگە ارناعان بەلگىمىز دوڭگەلەك
كۇن سۇگىرەتى. قارعا-جۇلدىزشا قويامىز. بۇركەۋ
كۇن بولسا، كەرەگە كوزدىڭ بەتىن بىرەك سىزىق
بەن بۇركەپ قويامىز. الا بۇلتتاۋ كۇن بولسا،
تەمەسە اينمال كۇن بولسا، كەرەگە كوزدىڭ
جارتىسىن بىرەك سىزىق بەن جاۋىپ قويامىز.
سوندا دەكابىر كۇن-باقىلاسى مىناداي بولىپ
شىقتى.

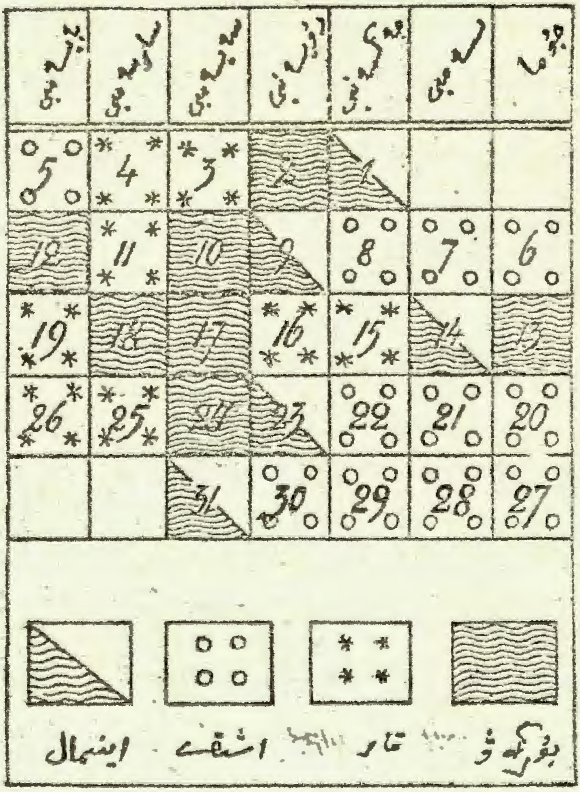

بۇ قاي كەزدە بولادى.

كۇن ۇزارسب،
قار ەرسب،
سۇۋ سايلارعا تولادى.
بۇ قاي كەزدە بولادى.

*
* *

كۇندەر سسب،
ٴشوب ٴپىسىب،
ەل پشەنىن ورادى.
بۇ قاي كەزدە بولادى؟

*
* *

جاۋسب جاڭبىر،
جەر سابىر،
شوب، جاپىراق سولادى.
بۇ قاي كەزدە بولادى.

*
* *

سۇۋدا مۇز بار.
جەردە قار.
بوران بوراپ سوعادى.
بۇل قاي كەزدە بولادى.

قىس تامى.

جۇماش ىيتقانىان.

ٴتۇن سۇۋىب جىلى كورپە جامىلىب جاتامىز. تاڭ ەرتەڭ سۇۋىقتان قورىنىب، توسەكتەن تۇرعىڭ كەلمەيدى. اپام دا ەرتەڭگىلىك تۇرعاندا بۇرىسىڭكىرەپ تۇرادى. دالادان كەلگەندە سۇۋىقتان شىمىركەنىپ كەلەدى. وت جاعىپ، الاقانىن وتقا قاقتاپ، «قىلىشىن سۇيرەتىپ قىس كەلەدى. بالالاردىڭ جىلى كيىمى، ەتىگى جوق» دەپ ايتا بەرەدى.

وت الا كەلگەن قاتىندار دا سونى ايتادى.

«ەتىك بولماسا، كۇپى مەن شاپان سىياقتى نارسەلەردىڭ جاراسى جەتكىل عوي. ٴبىر-ەكى ىرەت قىزداردى جىبىپ جىبەرسە، ٴىتىپ قالادى عوي» دەپ ٴجۇردى.

ٴبىر كۇنى دامەتتىڭ اپاسىمەن ماقاشتىڭ اپاسى، جانا جانىمىزداعى اۋىلدىڭ ٴبىر قىزى كەلىپ، اپام قابىق قابىتتى. باۋىرساق ٴپىسىردى، ساماۋىرىن قويدى. قىزدارعا اپام شاي بەردى.

ٴبىر ازدان سوڭ قىزدار مەنى شاقىرىپ الىپ، ٴباتىش جەڭەشەمە اپارىپ بەردەبى. ٴبىر ساباق ٴجىپ بەردى. اپارىپ بەرىپ ەدىم، ٴبىر اياق قۇرت-ماي سالىپ بەردى. اكەلىپ قىزدارمەن بىرگە جەدىك.

كەشكە تامان قىزدار كۇپىنى ٴبىتىرىپ، ۇيلەرىنە قايتتى. اپام بارىنە «ٴتايىر جارىلعاسىن» ايتىپ، «اياق-قولدارىڭا اۋىرمالدىق بەرمەسىن» دەدى.

ماقال. باقباڭ ەتكەن تەكەنى قىس كەلگەندە كورەرمىز. باتىرسىنعان جىگىتتى ٴقىس كەلگەندە كورەرمىز.

ۇ مەنى كورگەنىم.

قۇرماش ايتقانىنان.

قالقاي قارتايعان ادام. ەرجەتكەن بالالارى جوق. پەشەن مەزگىلى كەلدى. جۇرت بەن قاتار قالقاي دا پەشەنىن شابا باستادى. قايراتى كەمىگەن ادام، ٴوزى شاۋىپ وندىرە المادى.

ۇمە سالىپ ٴۇندىرىپ الماسام بولمايدى دەگەن دەدى. ٴوز اۋىلىنا، وزگە ماڭايىنداعى اۋىلدارعا بارىپ، ٴبىر كۇنگە قولدارىن سۇرادى.

ەرتەڭىنە قالقاي ارباعا قويىن سالىپ، ەكى مەس
سۋسىن الىپ، پىشەن باسىنا باردى. ماقاش بەن
ەكەۋمىزدە ۋمەتتى كورۋگە باردىق. شاباتىن جەرىن
كەلگەن ادامدارعا قالقاي كورسەتىپ بەردى.

كوپ ادام قاتار تۇزەپ شابقاندا شىداتپايدى
ەكەن. ءار قايسىسى قاتاردان قالماسقا تىرىسىپ
جارىسقان سياقتى بولادى ەكەن. بەسىنگە دەيىن
بار ءشوبىن شاۋىپ بەردى.

ءبىز قويدىڭ ەتىن جەپ، ەكى مەس سۋسىن
ءىشىپ، ۋراقشىلار اۋىلدارىنا تارادى. قالقاي
بارىنە العىس ايتىپ، ىرزا بولىپ ۋينە قايتتى.

---

9) ويناڭدار! ويلاڭدار!

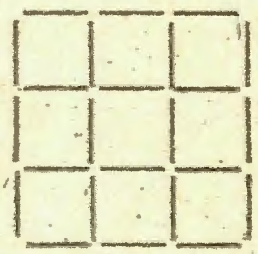

شىرپىدان 9 تورت-كوز جاساعان-
سوڭان 8 شىرپى الىپ تاستاپ،
باسقاسىن قوزعالماي قويىپ 2 كوز عانا
قالدىرۋ كەرەك.

قاي شىرپىلاردى الىپ تاستايسىڭ؟

كۇزەم.

كورگەنىمنەن.

بايدىكى كۇزەم الادى دەسسىن ٴجۇردى.

ٴبىر كۇنى تاڭـەرتەڭ تۇرساق، بايدىڭ ٴۇيىنىڭ الدىندا قويلار كوگەندەۋلى تۇر. ۇلكەندەر بەلدەرىنە شەكبە، جامان-جۇمان كيىم بايلانىپ العان. بىرەۋلەرى قىرىقتىق قايراپ، بىرەۋلەرى قوي جىعىپ، بىرەۋلەرى قوي قىرقىپ جاتىر. بالالاردىڭ ەرەسەكتەرى كوگەننەن قوي اكەلىپ بەرىپ ٴجۇر، كىشكەنتايلارى ٴجۇن جيناپ ٴجۇر. مەن دە كەلىپ ٴجۇن جيناستىم. قاپ تولعان سوڭ، قولداسىپ كوتەرىپ ۇيگە اپارىپ، توگەمىز.

ايەلدەر ساباقتارىن الىپ، ۇيگە كىرىپ جاتىر. ٴبىر-ەكەۋى ٴۇي ورتاسىنا تۇۋلاق توسەپ جاتىر. كەشكىبەي اق ٴدۇسىر-ٴدۇسىر ساباعان ساباۋ داۋسى شىعا باستادى. ايەلدەر جاڭ-جۇڭ سۇيلەسىپ، كۇلىسىپ وتىرىپ، «ٴوبيت سوق-سوق!» دەپ ٴجۇندى كوپىرتىپ-كوپىرتىپ سابايدى. قىرىقتىقشىلار ٴار ۇيگە ٴجۇن بەرىپ جىبەرىپ قۇرت-ماي الدىردى. كەلگەن قۇرت-مايدى جەپ تويىپ الدىق.

شانا ٴبستەگەنىم.

ۇيدەن شعا كەلسەم، تۇراشتىڭ كشكەنتاي ٴىنسى «ماقاتاي اۋ، شانامدى قارا! اعاتايم ٴبستەپ بەردى» دەيدى.

قاسىنا كەلىپ قاراسام، جىڭشكەرەك تالدان ٴىستەگەن ويىنشىق شانا ەكەن. مەندە سونداي شانا ٴىستەيىنشى دەگەن وي تۇسە قالدى. قالاي ٴىستەلگەنىن انىقتاپ قاراپ الدىم.

ۇيگە كەلىپ شانا ٴىستەۋگە ىلايىق تال قارادىم. ٴىزدەپ ٴجۇرىپ، بۇتاعى جوق ٴتۇزۋ ٴبىر سىيدا تال تاۋىپ الدىم. شاناعا تابان بولعانداي ەتىپ ەكەۋىن تەڭگەرىپ ٴبىر بولەك قويدىم. ۇستىرىك بولعانداي جانا اعاش تاۋىپ الدىم. ولاردى تەڭگەرىپ كەسىپ ٴبىر بولەك قويدىم.

تابانىق اعاشتىدا، ۇستىرىكتىك اعاشتىدا كورگەنىمشە ۇقساتىپ جوندىم. تاباندارىنىڭ باسىن ٴيىدىم. شاباق ورناتاتۇن جەرلەرىن تەستىم. شاباقتارىن جونىپ ورناتتىم. جىڭىشكە شىبىقتان قاراما مەن بۇگىبەلەرىن ٴىستەدىم. بۇگىبەلەرىن شاباقتارىنان وتكىزىپ الىپ بايلادىم. تاباندارىنىڭ باسىنا قاراما سالىپ، ونىدا بايلادىم. سونان سوڭ ەكى جەتەك تاعىپ ەدىم، كادىمگىدەي شانا بولىپ شىقتى.

قازاق ٴالىپ-بيىنەن شىعارىلعان قارىپتار:

1) ھ. بۇل قارىپتىڭ دىبىسى قازاق تىلىندە دە بار.

شارشاعان كەزدە ۋھ! دەپ كۇرسىنەمىز.

جاقتىرماعاندا تۇھ! دەيمىز.

وكىنگەندە اھ! دەيمىز: اۋىرعاندا ٴاھ! ٴاھ! دەپ ىڭقىلدايمىز.

وسى سوزدەردەن ۋھىلەۋ، ۋھىلەمەك دەگەن سىياقتى،- اھىلاۋ، اھىلاماق دەگەن سىياقتى بارشا تۇرپاتتارى مەن سوزدەر تۋادى.

بۇل قارىپتى قازاق ٴالىپ-بيىنەن شىعارعاندا مۇنىمەن جازىلاتۇن سوزدەر از دەپ شىعارىلىپ ەدى. از بولعان مەن تىلدە بار دىبىس بولعان سوڭ، جوقتىعى سەزىلەتۇن كورىنەدى.

2) ح. بۇل «ق» عا جاقىن دىبىستىڭ قارپى. قالىڭ (ٴال-اۋقاتىڭ) قالاي؟ = حالىڭ قالاي؟ قۇرمەتتى = حۇرمەتتى. قاجى = حاجى.

3) خ بۇل قازاق سوزىندە «ح» سىقىلدى ەستىلەتۇن دىبىس. ارابشادا «ح» دان قاتتى تاماقتى قىرىپ ايتىلادى.

4) ف. «پ» عا جاقىن دىبىستىڭ قارپى.

تەلەپون = تەلەفون. ساپا = سافا. قارپ = حارف. ۋپات = ۋفات: اپات = افات.

5) چ. بۇل «ش» عا جاقىن دىبىستىڭ قارپى.

6) ث. = «تىس» قا جاقىن.

7) ذ. = «ز» عا جاقىن.

8) ض. = بۇدا «ز» عا جاقىن.

9) ظ. = بۇدا «ز» عا جاقىن.

10) ص. = بۇل «س» سىقىلدى ەستىلەتۇن دىبىس.

11) ط. = «ت» عا جاقىن.

12) ع. = بۇل قازاق سوزىندە «ع» سىقىلدى ەستىلەتۇن دىبىس، ارابشادا «ع» دان قاتتى، تاماقتى قىرىپ ايتىلادى.

13) آ. = بۇل ىلعي سوز باسىندا عانا جازىلىپ «ا» دىبىسى ۋزىننا جۇرەتۇن ەدى، ەندى باسىنداعى

داۋىستى باسىنداعى سوز بۇرىن «ا» قالدى «-»
ونى ، ەدى قىلمايتۇن تۇرسا، الدىندا قارىپتەك
سۇيەۋ تاياق دەيتۇن ەدىك (اەكەۋ ە كەۋ)، ەندى
قاي ورنىندا تۇرسادا بىرعانا دىبىستى كورسەتەدى
(الا، ايقىن، سارا، تاراق).

كىتاب ىشىندەگى.

«ويناعىدار! ويلاعىدار!» دەگەن ٴوزۋلىق ەسەپ بەن جۇمباقتاردىڭ شەشۋى.

ويناعىدارا ويلاعىدارا!

1) ٴبىر ادام.

2) 7 شەكىرت.

3) □ | .

4) بارلىعى 6.

5) 3 بالا.

6) 4 مىسىق.

7) ٴۇش ىركەك: اكەسى، ٴوزى، بالاسى.

8) 4 قالامباس (تورتىنشىگە قوبدىيشاسى مەن بەرىلەدى).

9) ەكى تور-گوز ىمنادايى □

جۇمباقتار.

1) ەرىن.

2) قارا ساۋىت.

3) كولەڭكە.

4) ١) ساعات.

٢) جەتى (جۇما، اپتا).

Кзыл-Орда, Тип. Казгиз'а Главлит № 298. Заказ № 1337. Тираж 10500.

27 «ۇگەنيەنە» ج. تالەۋلى ۇلەكى . . . . . 1 سوم
28. تۇرمەس جۇيەسى عىلىمدارى . . . . 1 — 55 تيىن
29. مەكتەپ پىلانى . . . .
30. مەكتەپتە لەنين ساعاتى قاسىم ۇلى . . . . . 60 تيىن
31. ساياسي ساۋات مەكتەپتەرىنىڭ پروگرامماسى
شونان ۇلى اۋدارعان . . . . 35 تيىن
32. جان جىيەسى ونەر تاڭداۋ ابىلۋت ۇلى . . . 80 تيىن
33. پسيحولوگيا II » . . . 1 — 85 تيىن
34 I باسقىش مەكتەپكە ەسەپتىك II جىلدىق [illegible] 50 تيىن
35. ەسەپتىك III » » 50 تيىن
36 ورىس تارىيحى پوكروۆسكي . . . 2 سوم
37. «ورىستارعا قازاق تىلىن ۇيرەتكىش» شونان ۇلى 70 تيىن
38. «اۋىل قىستاقتاعى ۇگىت ناسىيحاتشىنىڭ جۇرگىزۋى 1 — 55 تيىن
39. «اۋىلدا كەڭەس پارتيا قۇرىلىسى تۋرالى»
7 تارالى كىتاپشالار . . . . 1 — 20 تيىن
40. «لەنين كىتاپقاناسى» 15 كىتاپشالار . . . 1 — 50 تيىن
41 كەڭەس بەشەر تارىيحى» تومسكيدىكى . . . 35 تيىن

وسى اتالعان كىتاپتاردى پوشتا ارقىلى قازاعىستان مەملەكەت باسپاسىنىڭ «بىلىم» دۇكەندەرىنەن الدىرۋعا بولادى.

(بولىمدەرى اق توبە، قوستاناي، قىزىلجار، كوكشە تاۋ، سەمەي، الماتى، قىزىل وردا قالالارىندا). بلىس مەكەمەسى قىزىل وردا قالاسىندا.

كۇن شىعىس بولىمى تاشكەن كامۋنەستەر جانايىقان كوشەسىنىڭ بۇرىشى ۇي نومىرى 1-3.

پارتيا كەڭەس جانا ۇيىم دۇكەندەرىنە كەمىتىلىپ قارىزعا جىبەرىلەدى

جاي ادامدارعا كەمىتىلىپ بەرىلەدى.

قازاعىستان مەملەكەت باسپاسى.

قىزىل وردا.